

Ref.nr.:

Saksnr:

Dato:

Verneplan for Rondane sør. Fredning av Hemmeldalen naturreservat i Stor-Elvdal, Åmot Hamar og Ringsaker kommuner i Hedmark fylke.

1. FORSLAG

Miljøverndepartementet (MD) legger med dette frem sin tilråding om opprettelse av Hemmeldalen naturreservat i kommunene Stor-Elvdal, Åmot, Hamar og Ringsaker, Hedmark fylke. Naturreservatet som tilrås dekker et areal på ca. 250,6 km². Hele området er privat grunn (Hamar: ca. 17,4 km² bygdeallmenning, Ringsaker: ca. 40,6 km² bygdeallmenning, Åmot: ca. 71,6 km² privat eiendom, Stor-Elvdal: ca. 121 km², ca. 5 km² kommunal eiendom og ca. 116 km² privat grunn).

1.1 Hjemmelsgrunnlag

Det foreslåtte Hemmeldalen naturreservat utgjør et område som i det alt vesentligste er urørt, og som er et nøkkelområde for villreinstammen i Dovrefjell-Rondane regionen. Området utgjør i tillegg et stort sammenhengende myrlandskap med mange ulike myrtyper og våtmarksområder med rikt fugleliv. På denne bakgrunn foreslås området fredet som et naturreservat i medhold av naturvernloven § 8.

1.2 Verneverdier

De sentrale verneverdiene er knyttet til villreinens bruk av området, samt urørthet med hensyn til større tekniske inngrep. Villreinen i Dovrefjell-Rondane er delt opp i flere delstammer p.g.a. tekniske inngrep som stenger tradisjonelle trekkveier. Ytterligere fragmentering av leveområdene som følge av menneskeskapte barrierer og aktiviteter utgjør en alvorlig trussel mot villreinstammene.

Det foreslåtte naturreservatet omfatter kalvingslandet til villreinstammen i Rondane sør. De store skog- og myrområdene sørøst for Myklebysjøen er viktige vår- og sommerbeiteområder for villreinen. Sikring av disse områdene mot utbygging og unødvendige forstyrrelser harmoniserer med hovedmålet for verneplanarbeidet i Dovre-Rondane regionen.

I tillegg til naturkvalitetene m.h.t. villrein og urørthet, har området betydelige naturverdier knyttet til kvartærgeologi, myrvegetasjon og myrstruktur, barskog, samt våtmarksområder med et rikt fugleliv.

1.3 Andre interesser

I kommuneplanene til Åmot, Hamar og Ringsaker har området status som et landbruks-, natur- og friluftsområde. Dette innebærer at her ikke skal etableres ny bebyggelse, unntatt i forbindelse med tradisjonelt landbruk. I Stor-Elvdal kommune har arealet som inngår i det foreslåtte verneområde status som båndlagt område med formål naturvern. I fylkesdelplan for Rondane er området i alt vesentlig definert som leveområde for villrein.

Området brukes i dag til beite, både for sau, storfe og hest. Verneforslaget omfatter 12-13000 daa produktiv barskog og en del lauvskog, og her drives noe skogbruk i Åmot og Stor-Elvdal. Forsvaret benytter deler av området til øvelser. Hytter og buer utgjør hoveddelen av tekniske inngrep. Totalt er det ca. 45 bygninger innen området som foreslås som naturreservat. Her er ikke turisthytter, hoteller eller tilsvarende. I deler av området tilbys overnatting i buer o.l. Fotturer, jakt, fiske, børsanking og skiturer er vanlige aktiviteter. Rondanestien går langs vestre delen av planområdet. Den mest omfattende organiserte aktiviteten er Birkebeinerrennet. Rennet og traseene som brukes har stor betydning for ferdselen i området. Området brukes til trening av fuglehunder. Øyungsjøen, Ø.Søkkundsjøen og Helgetjerna inngår i etablerte kalingsprosjekt.

1.3.1 Energiforsyning

Myklebysjøen og deler av Søkkundavassdraget er regulert til kraftverksformål. Det foreslåtte reservatet omfatter ikke regulerte områder. Det tilrås at vernegrensen i forhold til Myklebysjøen bør ligge 1-2 m over høyeste regulerte vannstand (HRV). Dette for å ivareta eventuelle behov for avbøtende tiltak som følge av skader dersom vannstanden overstiger HRV.

1.4 Konsekvenser for ulike interesser

Verneforslaget legger vekt på at området er relativt mye brukt samtidig som at bruken av området ikke skal komme i konflikt med verneformålet. Det tilrådes at det skal lages en forvaltningsplan hvor blant annet brukerinteresser kan være et element.

Birkebeinerrennet

I verneforskriften er det åpnet for årlig gjennomføring av Birkebeinerrennet. Videre tilrås at dette omhandles i mer detalj i forvaltningsplanen for reservatet.

Jakt

Verneforskriften foreslår jakt etter viltlovens bestemmelser. Unntaket er jakt på vade- og andefugl, hvor det er forelått et forbud mot jakt på disse artene.

Skogbruk

Skogdrift i området sett i en vernesammenheng vil være negativt for naturmiljø og villrein. Erstatning for produktiv skog vil følge de gjeldende erstatningsregler.

Motorferdsel

Det tilrås at generelle unntak til motorisert ferdsel kun skal knyttes til utfrakt av sjuke eller skadde bufe når forvaltningsmyndigheten er varslet samt i forbindelse med gjennomføringen av Birkebeinerrennet. Med hensyn til Birkebeinerrennet gjelder motorisert ferdsel på snødekt mark. Eventuelle unntak utover dette skal omsøkes, og verneforskriften åpner for mulige unntak knyttet til felte dyr (jakt) og i forbindelse med bruk av setrer og beitebruk samt skiløypeoppkjøring.

Kalking

Flere vann innenfor reservatets grenser inngår i kalkingsprosjekt. Verneforskriften åpner at det skal være mulig å søke om unntak for fortsatt kalking for de vann som på fredningstidspunktet allerede inngår i etablerte kalkingsprosjekt.

1.5 Trusler mot verneverdiene

Trusler mot verneverdiene vil være inngrep som vil bidra til å innsnevre villreinens leveområder og stenge tradisjonelle trekkveier, slik som bygging av vei, jernbane, kraftledninger, hyttekonsentrasjon og menneskelig ferdsel.

2. SAKSBEHANDLING

2.1 Bakgrunn

Forslaget om opprettelse av Hemmeldalen naturreservat er en oppfølging av St.meld.nr.62 (1991-92) Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge. I Innst. S. nr. 124 (1992-93) ble Stortingsmeldingen behandlet i Stortinget 19.4.1993. Samtidig ble også Inst. S. nr. 123 (1992-93) fremmet på bakgrunn av et privat forslag (Dokument nr. 8:36 (1991-92)). Her vises det til at Dovrefjell representerer unike naturverdier, og det foreslås at Regjeringen fremmer en samlet forvaltningsplan for Dovrefjell. Siden Dovrefjell ikke er et veldefinert område, ble departementet bedt om å vurdere om det var hensiktsmessig å avgrense området ut fra dets økologisk funksjon. Villreinstammene i Snøhetta, Knutshø, Rondane og Sølnekletten er den eneste gjenværende opprinnelige fjellreinen. Flertallet i komiteen mente at en på bakgrunn av dette burde vurdere å la villreinen som nøkkelart bli ledende for den geografiske avgrensningen av området.

Det ble fattet følgende vedtak om planene for Rondane og Dovrefjell nasjonalparker: *Stortinget ber Regjeringen utarbeide forslag til et utvidet vern i Dovrefjellområdet, hvor det også tas hensyn til at eksisterende verneområder bindes sammen i størst mulig grad. De områdene som grenser opp mot de arealer det er na-*

turlig å verne etter naturvernloven, bør sikres en arealbruk som tar vare på verneverdiene, f.eks. gjennom en samordnet bruk etter plan- og bygningsloven.

2.2 Saksbehandling

I fylkesmannens oppstartmelding av 16. juni 1995 (for hele Rondane) ble det signalisert at landskapsvernområde, eventuelt i kombinasjon med naturreservat, var de mest aktuelle verneformene for arealer sør for riksveg 27. Sikring av villreinens leveområder står sentralt i verneplanarbeidet for Rondane/Dovrefjell. Også i Stortingsmelding 21 (2004-2005) er det et uttalt mål at villreinens sentrale plass i norsk fjellfauna skal sikres. Det trekkes her frem at vern bare dekker deler av villreinens leveområder og må utfylles av planer etter plan- og bygningsloven. Fylkesdelplaner har som siktemål å få til en helhetlig arealforvaltning på tvers av kommunegrensene, og kan bidra til å samordne forvaltning av områder som er vernet etter naturvernloven og øvrige områder.

For Rondaneregionen er det vedtatt en fylkesdelplan som også har vern av villreinens leveområder som hovedformål. De naturforvaltningsmessige mest verdifulle arealene i Rondane sør ønsker man å sikre på en helhetlig og langsiktig måte, og det er derfor lagt vekt på å vurdere hvordan naturvernloven, sammen med fylkesdelplanen, mest hensiktsmessig kan bidra til å sikre villreinen i Rondane sør.

Som et alternativ til et stort landskapsvernområde på tvers av fylkesgrensen, anbefalte Fylkesmannen i Hedmark, i samråd med Fylkesmannen i Oppland, at det ble etablert et naturreservat som omfattet de naturforvaltningsmessige mest verdifulle arealene i Rondane sør. Fylkesmannen fastsatte så en revidert grense for verneplanarbeidet i Rondane sør. På bakgrunn av faglige registreringer/sammenstillinger, befaringer og møter med kommuner og grunneiere, utarbeidet fylkesmannen et forslag til verneplan. Forslaget ble sendt på lokal høring i november 2003. Fylkesmannen sendte sin tilråding til DN i desember 2004. Planforslaget ble deretter sendt på sentral høring i mars 2005. MD mottok saken i desember 2005.

Saken ble sendt på foreleggelse til berørte departementer 25. april 2006. Under sluttbehandlingen har Miljøverndepartementet hatt møter med en grunneier.

3. VIKTIGE ENDRINGER UNDER SAKSBEHANDLINGEN

3.1 Avgrensning

Fylkesmannen anbefalte etter lokal høring grenseendring Nord i Søkkunddalen slik at en tømmerkistedam under restaurering holdes utenfor naturreservatet. Dette innebærer også at noe produktiv barskog tas ut. Videre anbefalte FM at grensen justeres i sør-enden av Øyungenområdet slik at et område med hytter, buer og naust holdes utenfor naturreservatet. Et område rundt Svartåsfjellet ble anbefalt tatt ut av planforslaget og videre anbefalt at vern av dette området ble gjort gjennom barskogvernprosessen.

DN viser til at Svartåsfjellet naturreservat ble fastsatt ved kgl.res. 10. juni 2005 som en del av verneplan for barskog, i overensstemmelse med fylkesmannens anbefaling.

DN forutsetter at grensen ned mot Myklebysjøen går minst 1-2 m over høyeste regulerte vannstand.

Miljøverndepartementet anser en mindre justering av grensen ved sør-enden av Øyungen hensiktsmessig. For øvrig viser departementet til DN's merknader, og støtter forslaget til grenseendringer i forhold til opprinnelig plan.

3.1.1 Bygging av vei og oppsett av bygninger og gjerde

Fylkesmannen ble i september 2005 kjent med at det foregikk arbeid på traktorslepet på strekningen fra bilveien til Myklebysjøen til Søkkundsetra. Fylkesmannen foretok en befarings av traséen den 3. oktober 2005. Det ble konkludert med at de foretatte inngrepene har hatt negativ økologisk innvirkning på enkelte myr- og skogområder. Etter en helhetsvurdering av verneverdiene mener fylkesmannen at de foreslåtte grensene for reservatet bør opprettholdes. Det gjøres videre oppmerksom på at lovligheten av tiltaket og spørsmål om eventuelt krav om tilbakeføring er under vurdering.

I tillegg er det utført tiltak i tilknytning til selve setra; to lafta hus ble satt opp i oktober 2003, tiltakene var byggemeldt i 2002. Det ble under befaringsen også notert at arbeid med å gjerde inn et område rundt setra var påbegynt. Grunneier planlegger å ha sauer på beite og gjerdet skal være strømførende og rovdyrikkert.

DN uttaler at det aktuelle inngrepet i Søkkunddalen er uheldig, men vurderer at de letteste markskadene trolig vil være lite synlige i løpet av noen få år dersom vegprosjektet ikke utvikles. I henhold til '*Normaler for landbruksveger*' vil inngrepet antakelig ikke være å betrakte som veg, selv ikke lett traktorveg, vegklasse 8. Vurderingen blir derfor at INON-beregningene ikke påvirkes, og DN tilrår opprettelse av Hemmeldalen naturreservat med de foreslåtte grenser.

Miljøverndepartementet ser alvorlig på tiltakene som er foretatt innenfor det foreslåtte naturreservatet. Departementet merker seg at saken er blitt behandlet i fylkeslandbruksstyret i Hedmark 12.5.06, og at protokoll fra møtet påpeker at det er utvist dårlig vurderingsevne, men at tiltaket er ansett som vedlikehold.

Departementet støtter DN's tilråding om at de foreslåtte grensene opprettholdes.

3.2 Navnsetting

Fylkesmannen anbefaler at "Rondane Sør naturreservat" legges til grunn i den videre planprosessen da dette navnet er godt innarbeidet i villreinforvaltningen og at flere høringsparter synes dette er et dekkende navn. Etter fylkesmannens oppfatning er "Hemmeldalen naturreservat" et godt alternativ.

DN bemerker at det synes som om tilknytningen til Rondane primært er gjennom villreinforvaltningen, men at området geografisk ligger så langt sør at det for "folk flest" neppe assosieres særlig sterkt med Rondane. DN anbefaler at navnegrunnlaget finnes i et lokalt geografisk navn, og tilrår Hemmeldalen naturreservat som navn på naturreservatet.

Statens navnekonserver uttaler at de er skeptiske til konstruerte og ugrammatikalske navneformer som Rondane sør og støtter DN's navneforslag.

Miljøverndepartementet oppfatter Himmeldalen naturreservat som et godt geografisk forankret navnevalg og støtter DN's tilrådning.

3.3 Fredningsforskrift

Det foreslås en rekke tilpasninger i forskriftene på grunnlag av innkomne høringsuttalelser, jf. nærmere gjennomgang under i kapittel 9.

Fylkesmannen anbefalte etter lokal høring flere endringer av forskriften, bl.a.:

- §2. Tilføyelse av "landskapsformer", samt mindre, språklige justeringer i verneformålet
- §3 punkt 7. Endring av sluttdatoen for båndtvang fra 31. august til 20. august (slik at sluttdatoen samsvarer med hundelovens bestemmelser).
- §4. For å imøtekomme et særlig behov for jevnlig transport, lages et nytt punkt som åpner for: "nødvendig transport av materialer, utstyr, proviant m.m. til Øvre Himmeldalen seter ved bruk av beltegående kjøretøy langs etablert trase fra Hovedalen, i henhold til forvaltningsplan og innenfor motorferdselslovens bestemmelser".
- §4 punkt 2. Språklig endring i bestemmelsen vedrørende DN's mulighet til beite-regulering, som innebærer en harmonisering med bestemmelse i Rondane nasjonalpark.
- §4 punkt 6. Bestemmelsen vedrørende uttak av trevirke til brensel for seter m.v. unntas søknadsplikt, under forutsetning av at dette skjer iht. forvaltningsplan.
- §4 punkt 7. Endring i jaktbestemmelsen som innebærer en harmonisering med bestemmelse i nærliggende våtmarksreservat. Ny bestemmelse blir: "jakt og fangst (er tillatt) fra og med 10. september til og med 31. mars. Villreinjakt er tillatt fra og med 20. august".
- §4 punkt 10-12. Tilføyelse av "innretninger" til punkt som gir adgang til vedlikehold av anlegg som er i bruk på vernetidspunktet, noe som m.a. vil omfatte jakttårn. Tilføyelse av "stier" til punkt om vedlikehold av gjerder m.v.
- §5 punkt 2. Begrepet "sanketrøer" endres til "sankekveer".
- §5 punkt 5. Tilføyelse av "utstyr" til opplisting av mulige transportbehov på snødekt mark.
- §5 punkt 9. Tilføyelse (presisering) av "beltegående" til punkt om uttransport av felt elg og hjort med elgtrekk.
- §5 punkt 10. Tilføyelse av " ... eller fram til 2. påskedag når denne faller senere enn 15. april" i punkt om oppkjøring av skiløyper.

DN støtter i hovedsak fylkesmannens forslag til endringer, og foreslår følgende tillegg eller justeringer i sin tilrådning til forskrift:

- §3. DN har tatt ut punkt om at modellfly/modellbåter omfattes av forbud mot motorferdsel.
- §4. Barmarkskjøring til setre i området, herunder Øvre Himmeldalen seter, tilrås håndtert som dispensasjonssaker, og flyttes derved fra forskriftens § 4 Generelle unntak til §5 Eventuelle tillatelser etter søknad.
- §4 punkt 7. DN anbefaler at jakt følger viltlovens bestemmelser, men med unntak for ande- og vadefugler som er fredet.
- §4 punkt 10. Flere unntak fra det generelle forbudet mot inngrep samles under samme punkt. Fylkesmannens tilrådning til tema følges, også m.h.t. presiseringen av at vedlikehold ikke omfatter kjørespor og traktorsleper.
- §4 punkt 12. DN ønsker at det skal fremgå av forskriften at det stilles krav til at motorisert utfrakt av sjukt og skadd bufe skal skje slik at sjansene for at det opp-

står terrengskade er små. En foreslår derfor en presisering av at kjøretøy som brukes skal være skånsomt mot markoverflaten.

- §4 punkt 13. DN ønsker at det skal fremgå av forskriften at motorferdsel i tilknytning til gjennomføring av Birkebeinerrennet skal skje på snødekt mark.
- §5 punkt 2. Man tilrår at det i tilknytning til husdyrhold, kan vurderes å tillate oppføring av gjerder ved eksisterende setervoller.
- §5 punkt 3. For å imøtekomme mulige behov knyttet til transport av husdyr m.v., kan forvaltningsmyndigheten tillate vedlikehold av traktorslepet til Søkkundsetra.
- §5 punkt 7. For at fredningsforskriften skal være i samsvar med Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag, tilrår DN at forskriftspunktet gis følgende ordlyd: ”Nødvendig motorisert ferdsel på barmark til seter for transport av materialer og utstyr som ikke kan fraktes på snødekt mark”.
- §5 punkt 8. Det åpnes for å vurdere motorisert ferdsel på barmark på traktorslepet til Søkkundsetra for transport av og tilsyn med beitedyr.
- 5§ punkt 12. DN anbefaler at retningslinjer for oppkjøring av skiløyper, herunder Birkebeinerløypa utenom selve rennet, gis i forvaltningsplanen.
- 5§ punkt 13. DN anbefaler at det gis et eget hjemmelsgrunnlag for å tillate øvingskjøring for ambulanse-, politi-, brannvern- og redningsformål.
- 5§ punkt 14. DN anbefaler at det gis et eget hjemmelsgrunnlag for å tillate nødvendig motorisert ferdsel for aktiviteter tillatt etter § 4 (uttak av brensel, vedlikehold av ulike innretninger, gjenoppføring av bygning), eller gitt tillatelse til etter § 5 (oppføring av gjerder mv, kalking).
- §7. DN mener det skal utarbeides forvaltningsplan for området.

Miljøverndepartementet støtter i hovedsak DN's forslag til endringer i verneforskriften. Departementet har foretatt følgende endringer i forskriften;

- I § 3 punkt 5 har departementet understreket at annen organisert ferdsel som kan skje etter tillatelse fra forvaltningsmyndigheten skal være ikke-motorisert.
- I § 4 punkt 4 er det presisert at 'vanlige planter' er planter som er alminnelig forekommende på stedet. Videre i § 4 punkt 6 er det presisert at det er setrer, buer og hytter som har beliggenhet i reservatet som kan ta ut trevirke til brensel.
- Videre presiseres det at § 4 punkt 12 at det skal meldes fra til oppsyn dersom omtalte kjøring skal foretas, samt at kjøring først kan skje etter at dyret er lokalisert.
- I § 5 er overskriften endret fra 'Eventuelle tillatelser etter søknad' til 'Eventuelle unntak etter søknad'.
- I tillegg er det i § 5 punkt 4 presisert at kalking omfatter det som inngår i kalkingsprosjekt som er etablert på fredningstidspunktet.

Departementet viser også til nærmere omtale i kapittel 9 under punkt 9.3, 'Merknader til verneforskriften'.

4. FORVALTNING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

FM uttaler at forvaltningen av området må skje enhetlig og på tvers av kommunegrensene da det er knyttet viktige nasjonale verneverdier til det foreslåtte naturreservatet. Videre er FM i tvil om det er hensiktsmessig å opprette et rådgivende utvalg for forvaltningen, forutsatt at det utarbeides en forvaltningsplan.

DN avgjør hvem som skal være forvaltningsmyndighet. For naturreservater er enkelte kommuner gitt forvaltningsmyndighet etter søknad. For Rondane er berørte kommuner gitt tilbud om å overta forvaltningen av landskapsvernområder og naturreservat. Dette tilsier at også kommunene til Hemmeldalen naturreservat kan få delegert forvaltningsmyndighet. For å sikre en enhetlig forvaltning er det imidlertid en forutsetning at alle berørte kommuner ønsker forvaltningsmyndighet, og at det i forvaltningsplanen skisseres en ordning som sikrer god samhandling mellom kommunene. Midler til utarbeidelse av forvaltningsplan for Hemmeldalen naturreservat, og gjennomføring av tiltak i henhold til denne, dekkes over DNs årlige budsjetter for denne type virksomhet.

Ved opprettelse av nye verneområder av dette omfang, vil behovet for naturoppsyn knyttet til skjøtsels-, informasjons- og kontrollaktivitet øke. DN uttaler at det er viktig å få et samordnet og helhetlig statlig naturoppsyn i både store og små verneområder og at SNOs arbeid med rovvilt må ses i sammenheng med oppsynsbehovet i de nye verneområdene. DN ser behovet for en ny SNO-stilling i denne regionen som kan drive naturoppsyn i dette store reservatet og omkringliggende verneområder både på Hedmarks- og Opplandssiden.

Miljøverndepartementet viser til at utgifter til vern og forvaltning dekkes innfor de til enhver tid eksisterende budsjettammer. Departementet tilrår at kommuner får tilbud om forvaltningsmyndighet og viser til DN sine merknader om sikring av enhetlig forvaltning og støtter disse.

5. MERKNADER TIL VERNEPLANEN

Verneplanen ble sendt på lokal høring til: Grunneiere, kommuner, fylkeskommune, landbruksmyndigheter, næringsorganisasjoner og friluftsnaturvernorganisasjoner på kommunalt og regionalt nivå.

Verneplanen ble sendt på sentral høring til:

Statens landbruksforvaltning, Kommunenes sentralforbund, Forsvarsbygg, Statens Kartverk, Riksantikvaren, Bergvesenet, Norges Geologiske Undersøkelser, NSB hovedadministrasjon, Jernbaneverket, AVINOR AS, Luftfartstilsynet, Statens vegvesen Vegdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Statkraft SF, Statnett SF, Statskog, Statens Naturforvaltningsråd, Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund, Norskog, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Fjellstyresamband, Norges Naturvernforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Naturfond, Den Norske Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Norges Idrettsforbund, Norges Orienteringsforbund, Prosessindustriens landsforbund, Fortidsminneforeningen, Kulturvernets fellesorganisasjon, Norges Turistråd, Reiselivsbedriftenes landsforening, Foreningen våre rovdyr, Fremtiden i våre hender, Greenpeace Norge, Miljøstiftelsen Bellona, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund,

Norges Velforbund, Norsk Almenningsforbund, Villreinrådet i Norge, Norsk Biologforening, SABIMA, Det Kgl. Selskap for Norges Vel, Utmarkskommunenes sammenslutning, SKOGFORSK, JORDFORSK, Norsk Institutt for Vannforskning, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for naturforskning-Tromsø museum, Biologisk institutt Universitetet i Oslo, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, NTNU Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU Vitenskapsmuseet, NTNU Ringve botaniske have, Norges Landbrukshøgskole, Statens navnekonsulenter. En kommune og en grunneier har kommentert planforslaget både i lokal og sentral høring.

Følgende instanser har ingen vesentlige merknader til planforslaget: Bergvesenet, Statens vegvesen Vegdirektoratet, Jernbaneverket, Norsk Institutt for Vannforskning, Fortidsminneforeningen.

5.1 Generelle merknader

Om vern og verneform

Villreinnemnda for Rondane, Villreinutvalget for Rondane Sør, Fylkesmannen i Oppland, Hamar og Hedemarken Turistforening, Naturvernforbundet i Hedmark, Naturvernforbundet i Oppland, Norsk Ornitologisk Forening, avd. Hedmark, Myklebysetra Vel og Ringsaker kommune støtter forslaget om opprettelse av Rondane Sør naturreservat. Villreinnemnda for Rondane, Naturvernforbundet i Hedmark, Naturvernforbundet i Oppland, Norsk Ornitologisk Forening, avd. Hedmark mener verneområdet burde vært større, spesielt med tanke på å sikre villreinens leveområder mellom Birkebeinerveien og sør grensa for Rondane nasjonalpark. Stor-Elvdal kommune og en grunneier mener at naturreservatet må reduseres til kun å omfatte arealer som har status som inngrepsfrie. Resterende areal må tas ut eller gis status som landskapsvernområde. Glommen Skogierforening/Mjøsen Skogierforening/Hedmark Bondelag mener at et forholdsvis stort "kjerneområde" er til å leve med, men ber om at verneområdet begrenses vesentlig i nord, sør og vest. K.F. Stor-Elvdal kommuneskoger ber om at østgrensa flyttes vestover. Strandsameiet og Kroken mener at området Horta-Hea-Storhovden bør tas ut av verneforslaget. En grunneier gir uttrykk for at alternative avgrensninger kan vurderes i nord og i sør. Åmot kommune mener at sør grensa kan trekkes nordover til linjen Småvola-Gjetodden, alternativt at traséen for Birkebeinerløypa brukes som sørlig avgrensning.

Fylkesmannen viser til at det i oppstartmeldingen for Dovrefjell-Rondane regionen (1995) ble signalisert at landskapsvernområde, eventuelt i kombinasjon med naturreservat, var mest aktuelle verneformer for arealene sør for riksveg 27. For Rondane regionen er det vedtatt en fylkesdelplan som også har vern av villreinens leveområder som hovedformål. Det er derfor lagt vekt på å vurdere hvordan naturvernloven, sammen med fylkesdelplanen, mest hensiktsmessig har kunnet bidra til å sikre villreinen i Rondane sør. Som et alternativ til et stort landskapsvernområde på tvers av fylkesgrensen, har fylkesmennene tilrådd at det etableres et naturreservat som omfatter de naturforvaltningsmessige mest verdifulle arealene i Rondane sør. Dette innebærer også at store arealer som utgjør viktige leveområder for villreinstammen, ikke foreslås vernet etter naturvernloven. Disse forventes ivaretatt gjennom oppfølging av fylkesdelplanen. Fylkesmannen antar at dette er et valg som støttes av et flertall av grunneiere/lokale interesser. Etter fylkesmannens oppfatning er alternativet til det foreslåtte naturreservatet, å opprette et stort landskapsvernområde i samsvar med tidligere planer. Fylkesmannen anbefaler ikke dette. Til anmodningen om å begrense verneområdet til arealer som har status som inngrepsfrie (INON) vil fylkesmannen

bemerke at grunnen til at områder har slik status, er at det ikke har skjedd større tekniske inngrep i bufferområdene. Skal områdene beholde sin INON status, må det ikke gjennomføres tekniske tiltak som påvirker denne. Siden plangrensen for naturreservatet omfatter viktig natur som også fungerer som "buffer" for INON områder, vil dette bidra til å sikre både spesifikke naturverdier og områdets INON-status.

Med bakgrunn i ovenstående og de store naturverdiene som er knyttet til området, anbefaler fylkesmannen at verneformen naturreservat benyttes, og at avgrensningen i store trekk følger høringsforslaget.

Ut fra hensynet til bevaring av villreins leveområder, har fylkesmannen forståelse for anmodningen fra flere av høringsinstansene om at arealene mellom Birkebeinerveien og sør grensa for Rondane nasjonalpark vernes med hjemmel i naturvernloven. Landskapsvern vil i så fall være den mest aktuelle verneformen. Med bakgrunn i valgt vernestrategi for Rondane sør og forholdet til fylkesdelplanen for Rondane, vil fylkesmannen ikke anbefale dette. En er imidlertid innstilt på å vurdere dette på nytt dersom det skulle vise seg at fylkesdelplanen ikke er et tilstrekkelig planverktøy til å sikre villreinen.

Friluftslivets fellesorganisasjon, Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet, Universitetet for miljø og biovitenskap, støtter opprettelsen av naturreservatet ut fra naturfaglige vurderinger, og/eller områdets betydning for friluftslivet. Norges Naturvernforbund er positiv til vern, men påpeker at viktige områder er utelatt, eller tatt ut underveis. Man kritiserer særlig at et verneverdig skogområde, Skvaldra, ikke er tatt med i planforslaget som er sendt på høring, og vil be fylkesmannen lage en begrenset høring på dette området slik at det kan tas med i Rondane Sør naturreservat. Norges vassdrags- og energidirektorat er ikke kjent med planer for utbygging av Hovda/Hemla, og har ingen innvendinger til at aktuelle deler av vassdraget omfattes av vern. Norges Skogeierforbund aksepterer foreslåtte grenser. Norges Bondelag er kritisk til at området blir naturreservat, og foreslår at de mest berørte områdene tas ut av planen. Landskapsvern bør eventuelt vurderes. Åmot kommune mener at det er unødvendig og hemmende å opprette et naturreservat. Norskog mener området er unødig stort for å ivareta hensyn til villrein. Grenser må trekkes minst 1 km bort fra tyngre inngrep for å innfri urørthetskriteriet, og av hensyn til dagens næringsvirksomhet. Statens landbruksforvaltning registrerer at det er store skogbruksverdier i området og at avgrensningen må skje etter grundige vurderinger der landbrukets interesser også søkes ivaretatt.

DN registrerer at flere høringsinstanser gir uttrykk for en positiv holdning til verneplanen, og bruk av verneformen naturreservat. Man gjøres oppmerksom på at det finnes områder innenfor de foreslåtte vernegrensene med betydelige brukerinteresser, og at det finnes tilgrensende områder med store naturfaglige kvaliteter. I en verneprosess vil hensynet til verneverdier avveies mot ulike brukerinteresser. Utgangspunktet er at vernet ikke skal være mer restriktivt og omfatte større områder enn det som er nødvendig for vernets formål. Etter DNs oppfatning er disse hensyn godt ivaretatt, og gjenspeiles i avveiningene som er gjort mellom bruk av naturvernlov og fylkesdelplan.

Miljøverndepartementet viser til fylkesmannen og DN sine uttalelser og støtter disse.

5.2 Merknader til avgrensning

Øyungen

Ringsaker kommune, Furnes Almenning/Pihlske Sameie/Vang Almenning/Åstdalen Turløyper og Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag foreslår en grensejustering i området Øyungen-Kotuva for å få større avstand til ansamlingen av hytter/naust ved Øyungen og til hytteområdene Skvaldra og Øyungen.

Fylkesmannen mener arealene mellom Øyungen (sjøen) og Øyungen hytteområde preges av bruk og inngrep. I sør enden av sjøen er det ca. 20 bygninger av forskjellig størrelse, funksjon og forfatning. Mange er buer/hytter som brukes ved utøvelse av seterretter. I tillegg er her enkelte andre bygninger, blant annet båtnaust, en åpen koie og ei forfallen hytte på ei øy i sjøen. Fylkesmannen er enig i at inngrepssituasjonen tilsier at det ikke er hensiktsmessig å ta med disse arealene i naturreservatet, hvor urørthet er en del av verneformålet. Det anbefales derfor at grensa justeres.

DN støtter fylkesmannens vurderinger mht. grenseendringer i dette området. En avveining mellom inngrepssituasjon, bruksmønster, aktuell verneform og verneverdier tilsier at nevnte arealer holdes utenfor naturreservatet.

Sør grensa for naturreservatet

Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Åmot kommune, Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening, og en grunneier mener at sør grensa for naturreservatet må trekkes nordover, helst slik at traséen for Birkebeinerrennet blir liggende utenfor.

Fylkesmannen viser til at fjellområdene og høyereliggende skog- og myrområder innenfor verneforslaget sør for traséen til Birkebeinerløypa er viktige leveområder for villrein. Arealer sørover til Rundhaugen-Bjørnåsberget brukes av fostringsflokker i vinter- og vårbeiteperioden og er viktige bruksarealer i sommerbeiteperioden. Fylkesmannen er enig i at Birkebeinertraséen og ferdsel knyttet til denne kan oppfattes som fremmedelement i et naturreservat, men vil ikke anbefale at viktige bruksområder for villreinen tas ut av verneforslaget for å unngå traséen. Ut fra kunnskap om villreinens arealbruk, kunne sør grensa for naturreservatet vært trukket enda et stykke sørover. Et viktig formål med vernet er å sikre villreinens leveområder, og fylkesmannen opprettholder sin anbefaling til sørlig avgrensning av naturreservatet.

Åmot kommune viser til, i en uttalelse gitt i tilknytning til sentral høring, at grensen kan trekkes nord for linjen Småvola-Gjetodden, alternativt med Birkebeinerløypa som sørlig avgrensning. Her finnes ikke spesielle verneverdier, og antall berørte grunneiere reduseres.

DN viser til fylkesmannens vurderinger etter lokal høring, og støtter disse. En merker seg forøvrig at gjennomføring av Birkebeinerrennet er tatt inn i forskriftsforslaget.

Himmelneset

En grunneier påpeker at Øvre Himmeldalen seter og produktiv skog på Himmelneset må holdes utenfor naturreservatet.

Fylkesmannen viser til at mesteparten av den produktive skogen på Himmelneset i utgangspunktet er holdt utenfor verneforslaget. En har også merket seg at den største

grunneieren i dette området ikke har kommet med merknader til grenseforslaget på Himmelseset. Fylkesmannen har forståelse for at eieren av Øvre Himmeldalen seter er bekymret for at bruken av setra og adkomsten til denne kan bli vanskeliggjort ved opprettelse av et naturreservat. Fylkesmannen anbefaler imidlertid at dette forsøkes løst gjennom utforming og praktiseringen av forskriften, og ikke ved at store og verdifulle naturområder tas ut av verneplanen.

DN er enig i at det er viktig at disse områdene inngår i vernet. En merker seg at den aktuelle setra omfatter en betydelig bygningsmasse som er godt ivaretatt av grunneier, selv om her ikke foregår tradisjonell seterdrift. DN er enig med fylkesmannen i at man gjennom forskrift og forvaltningsplan kan finne frem til rimelige ordninger for bruk og vedlikehold av setra.

Østgrensa for naturreservatet i Stor-Elvdal

K.F. Stor-Elvdal kommuneskoger og Strandsameiet og Kroken mener området er unødig stort, og at østgrensa må flyttes vestover for å få en større buffersone mellom naturreservatet og bebyggelse og andre tekniske inngrep.

Fylkesmannen viser til at områdene som ønskes tatt ut er en del av sentrale leveområder for villrein. Blant annet inngår Hortaområdet i et større areal som utgjør kalvingslandet til villreinstammen. Det primære formålet med forslaget til opprettelse av naturreservatet er å sikre viktige leveområder til villreinstammen. På denne bakgrunn anbefaler fylkesmannen at det opprinnelige grenseforslaget i øst og nordøst legges til grunn for den videre behandlingen av verneforslaget.

DN viser til fylkesmannens vurderinger etter lokal høring, og støtter disse.

Søkkunddammen

En grunneier påpeker at grensa må trekkes lengre vekk fra et oppdemmet magasin med en tømmerkistedam nord i Søkkunddalen.

Fylkesmannen er enig i at grensa for naturreservatet bør trekkes slik at en ikke kommer i konflikt med en tømmerkistedam nord i Søkkunddalen. Av hensyn til denne og for å unngå noe av den produktiv barskogen, anbefaler fylkesmannen en mindre grensejustering nord i Søkkunddalen.

Norges Naturvernforbund er negativ til grenseendring i Søkkunddalen. En grunneier viser til at oppdemming av Søkkunddammen fører til en oppstuvning av Søkkunda elv lenger sør. Ved at vernegrensen trekkes noe sørover unngås problemer for kraftproduksjonen.

DN merker seg at fylkesmannen foreslår å endre grensene, m.a. for å unngå å komme i konflikt med en tømmerkistedam. Grunneier mener fortsatt at vernegrensen bør trekkes enda lenger sør for å unngå at dammen påvirker vasspeilet i elva innen verneområdet. DN støtter fylkesmannens grenseforslag, og konstaterer at eventuelle virkninger av omtalte dam innen verneområdet, er kjente og aksepterte inngrep.

Svartåsfjellet

Stor-Elvdal kommune og en grunneier mener at Svartåsfjellet sammen med nærliggende arealer må tas ut av verneforslaget. Det godtas at området blir fredet som naturreservat, men dette må skje som en del av prosessen for vern av barskog.

Fylkesmannen viser til at Svartåsfjellet er en del av viktige leveområder for villreinstammen i Rondane sør. Dette var bakgrunnen for at området inngikk i forslag til Rondane Sør naturreservat. Fylkesmannen anbefaler at Svartåsfjellet tas ut av verneplan for Rondane sør, og at vern skjer gjennom barskogvernprosessen som området opprinnelig var en del av. Fylkesmannen legger vekt på at områdets kvaliteter som leveområde for villreinen også blir ivaretatt gjennom vern som barskogsreservat.

Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo mener det er ønskelig at barskogsområdet rundt Svartåsfjellet inkluderes i verneområdet, som da vil bli mer representativ for naturtypene i regionen. Norges Naturvernforbund er negativ til grensendring i Svartåsfjellet og ber spesielt om at området tas inn igjen.

DN viser til at Svartåsfjellet naturreservat ble fastsatt ved kgl.res.10. juni 2005 som en del av verneplan for barskog.

Fjellområdene nord og vest for Myklebysjøen

Stor-Elvdal kommune og en grunneier ber om at arealer nord og vest av Myklebysjøen ikke inngår i naturreservatet. Dette begrunnes med at området som foreslås vernet er alt for stort og bør begrenses til arealer som har status som inngrepsfrie områder. Det påpekes at det er planer om å grave en djupål gjennom Skollsjøen for å hindre bunnfrysing, og at Skollsjøen har et stort potensial som fiskesjø, ikke minst på grunn av nærheten til Birkebeinerveien.

Fylkesmannen viser til at dersom Svartåsfjellet fredes gjennom verneplan for barskog (se overfor), er det naturlig å vurdere avgrensningen av Rondane sør, nord og vest for Myklebysjøen, på nytt. Fjellområdene vest for Myklebysjøen er viktige leveområder for villrein. En viktig nord-sør trekkveg går vest av sjøen, langs aksene Gjertrudsfjellet-Akselvola. Helgetjønna-Skollsjøenområdet er viktige hekkeområder for våtmarksfugl, og her finnes verdifulle kvartærgeologiske formelementer. Med dette som forutsetninger, anbefaler fylkesmannen at Svartåsfjellet tas ut av planforslaget, og at grensen til planområdet trekkes vestover, men slik at viktige naturverdier inngår i Rondane sør. Fylkesmannen kan vurdere å gi dispensasjon fra en eventuell fredningsforskrift for graving av djupål i Skollsjøen, med hjemmel i den generelle dispensasjonsbestemmelsen.

En grunneier viser til, i en uttalelse gitt i tilknytning til sentral høring, at for å videreføre næringsvirksomhet og friluftsliv, samt å videreutvikle dette (herunder tilretteleggings- og fiskestellstiltak), må vernegrensen trekkes øst/sør for Helgetjerna og Skollsjøen.

DN støtter fylkesmannens anbefalte forslag til avgrensning, og mener at foreslåtte grense m.a. vil bidra til å sikre funksjonsområder for villrein og våtmarkskvaliteter. DN registrerer at fylkesmannen mener forvaltningsmyndigheten kan vurdere å gi dispensasjon fra eventuell fredningsforskrift for graving av en djupål i Skollsjøen. Dette med hjemmel i den generelle dispensasjonsbestemmelsen. Iht. DN-rundskriv november 2001 Forvaltning av verneforskrifter, skal den aktuelle bestemmelsen ikke anvendes for å utvide rammen som er trukket opp i vernevedtaket. Bestemmelsen er

en sikkerhetsventil som skal fange opp uforutsette tilfeller eller spesielle/særlige tilfeller som ikke ble vurdert på vernetidspunktet. Grunneier har i tilknytning til verneprosessen drøftet aktuelle fiskestelltiltak. I et naturreservat vil graving av en djupål i Skollsjøen være forbudt. DN mener at ved å etablere Hemmeldalen naturreservat, velger man også å bevare naturmiljøet, herunder vannenes bunntopografi.

Grensa ned mot Myklebysjøen

En grunneier påpeker at grensa må trekkes lengre vekk fra reguleringsmagasinet Myklebysjøen fordi nåværende forslag vil umuliggjøre en eventuell framtidig heving av vannstanden.

Fylkesmannen viser til at i forslaget som ble sendt på høring, var grensa trukket et stykke vekk fra høyeste regulerte vannstand for Myklebysjøen, slik at en sone fastmark var unntatt fra verneforslaget. Store deler av østbredden inngår i korridoren langs Kvitåa og veien, som også er unntatt fra verneforslaget. Det synes derfor å være rom for en eventuell moderat heving av vannstanden uten å komme i konflikt med reservatforslaget. Fylkesmannen anbefaler derfor at forslag til grenser rundt Myklebysjøen opprettholdes.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) viser til at Myklebysjøen er reguleringsmagasin for Storfallet i Søkkunda. Plangrensen er trukket utenom sjøen med strandsone. Generelt anbefales det at vernegrensen ligger 1-2 m over høyeste regulerte vannstand. Norskog viser til at avgrensingen ved Myklebysjøen vanskeliggjør heving av magasinstanden for elektrisitetsproduksjon. En grunneier peker på at en vernegrense helt ned til reguleringsmagasinet vil umuliggjøre eventuell framtidig heving av vannstanden for økt kraftproduksjon. Uheldige virkninger kan reduseres med små grenseendringer nord og sørvest for sjøen.

DN merker seg at NVE generelt anbefaler at vernegrensen bør ligge 1-2 m over høyeste regulerte vannstand (HRV). Dette for å ivareta eventuelle behov for avbøtende tiltak som følge av skader dersom vannstanden overstiger HRV. DN tilrår at grensene ned mot Myklebysjøen følger fylkesmannes forslag, men at den minst skal ligge 1-2 m over høyeste regulerte vannstand (HRV).

Skogarealer i Søkkunddalen

En grunneier påpeker at store areal med produktiv skog omfattes av verneforslaget i Søkkunddalen. I et alternativt forslag trekkes nordgrensa slik nordre deler av Søkkunddalen med produktive barskogarealer holdes utenfor reservatet.

Fylkesmannen viser til at den største andelen produktiv skog i Søkkunddalen ligger nord i dalføret, nordvest for Myklebyskarven. Med den anbefalte grensejusteringen her (jf. punkt om Søkkunddammen), vil noe mer skog komme utenfor verneforslaget. Det anbefalte grenseforslaget vil imidlertid fortsatt omfatte noen bestander produktiv skog i Søkkunddalen, både på vest- og østsiden av elva.

Norskog viser til at grunneiere som har drevet miljøtilpasset næring ikke må straffes i forhold til de som driver intensivt. Skogarealer i aktiv bruk (her; Søkkunddalen) må tas ut av planen. En grunneier viser til at arealer med produktiv og veldreven skog er foreslått vernet nord i Søkkunddalen. Uheldige effekter reduseres ved at vernegrensen flyttes 2-2,5 km sør for Sjøveien, eller eventuelt at fredningsforskriften endres slik at miljøvennlig skogbruk tillates. En skånsom åpning av skogbildet vil gi bedre

beite for villreinen sommerstid. Norges Naturvernforbund er negativ til grenseendring i Søkkunddalen

DN viser til at gjennom foreslåtte grenseendringer i Søkkunddalen (men også Svartåsfjellet), kommer områder med produktiv skog utenfor verneforslaget. Innen de anbefalte grensene for Søkkunddalen vil det imidlertid fortsatt være noen bestander produktiv skog. Selv om skogsdrift i området tidligere er gjennomført med vinterbilveger og som fjellskoghogst, mener DN at skogsdrift her, i en vernesammenheng, er negativt for naturmiljø og villrein. DN støtter følgelig fylkesmannens anbefalte forslag til avgrensning, og mener at foreslåtte grense m.a. vil bidra til å sikre funksjonsområder for villrein.

Seterområder

Av hensyn til seterdrift, herunder behovet for å ta ut trevirke til ulike formål, mener Stor-Elvdal kommune og en grunneier at et areal rundt setra på anslagsvis 500-1000 dekar må holdes utenfor naturreservatet.

Etter fylkesmannens oppfatning er det uheldig å lage lommer som unntas vern rundt seterområdene i det foreslåtte naturreservatet. Eventuelle problemstillinger knyttet til drift og vedlikehold av disse arealene bør løses gjennom fredningsforskriften og praktiseringen av denne.

Norskog mener setervoller må tas ut, evt. at forskriften endres slik at drift kan foregå uhindret (m.a. inngjerding mot rovdyr). En grunneier krever at seterområdet Søkkundsetra (500-1000 daa), samt veien til setra, må tas ut av verneområdet, m.a. for å sikre setra areal til inngjerdet beite, ved og tømmer til vedlikehold. Alternativt må det gis dispensasjon i forskriften.

DN merker seg at her ikke lenger pågår klassisk seterdrift, med de krav til rammevilkår dette måtte innebære. Man deler fylkesmannens oppfatning av at seterområdene bør inngå i vernet. Det vises til at fredningsforskriften åpner for vedlikehold av eksisterende seterhus/bygninger, anlegg og innretninger (for eksempel gjerder), samt for uttak av ved. Det kan også søkes om dispensasjon for transport av materiale mv. I tilknytning til husdyrbeite ved Søkkundsetra finner DN, etter forslag fra fylkesmannen (brev til DN 17.11.05), at det kan være en dispensasjonsmulighet for nødvendig motorisert ferdsel på barmark på traktorslepet til Søkkundsetra for transport av og tilsyn med beitedyr. Oppføring av gjerder rundt setervollen for å sikre bufe mot rovdyr kan også være aktuelt.

Miljøverndepartementets kommentarer til avgrensning

Miljøverndepartementet støtter DN's uttalelser vedrørende bruk og vedlikehold av Øvre Himmeldal seter. Vedrørende grensene rundt Myklebysjøen viser departementet til at OED og NVE har uttalt at hensynet til drift og vedlikehold av reguleringen og kraftproduksjonen i Storfallet i Søkkundavassdraget er ivare tatt ved at vernegrensen legges minst 1-2 meter over høyeste regulerte vannstand.

Videre viser departementet til DN sine uttalelser vedrørende tømmerkistedam og påvirkning av denne.

Departementet understreker at de sentrale verneverdiene er knyttet til villreins bruk av området og at dette er avgjørende for den geografiske avgrensningen. Villreinen er en norsk ansvarsart og avgrensningen er foretatt med fokus på ivaretagelse av villreins beite- og kalvingsområder. Dette gjelder fjellområdene vest for Myklebysjøen hvor forstyrrelser av villreins trekkveier er tungtveiende hensyn og ikke tilrådelig. En ytterligere tilrettelegging for økt menneskelig aktivitet slik en grunneier har ytret behov for, vil stride mot formålet med vernet.

Når det gjelder skogområdene i Søkkundalen er disse en betydelig del av senvinter-, vår-, og sommerbeite for villreinen i Rondane sør. Avkjølingspotensialet i skogmyrområdene er viktig for reinen, som også trekker ned i skogområdene etter kalving grunnet lite høgfjell.

Med hensyn seterområdet ved Søkkundsetra viser departementet til DNs uttalelser.

Når det gjelder gjennomføring av Birkebeinerrennet i tillegg til bruk av seterområder i viser departementet til verneforskriftsforslaget hvor det åpnes for slik aktivitet. Departementet mener det vil være mulig å finne løsninger som ikke kommer i konflikt med verneverdiene og at dette spørsmålet bør avklares i en fremtidig forvaltningsplan.

MD seg til DNs tilrådning vedrørende avgrensning av området.

5.3 Merknader til verneforskriften

5.3.1 Navn

Hedmark fylkeskommune, Hamar og Hedemarken Turistforening, Stor-Elvdal kommune, Strandsameiet og Kroken, Nordre Raufjellsameiet og en grunneier mener at "Rondane Sør" er et godt navn for det foreslåtte naturreservatet. Villreinutvalget for Rondane Sør mener området bør kalles Raufjellet naturreservat. Ringsaker kommune foreslår "Hemmaldalen naturreservat". I tillegg kommer følgende forslag fra grunneiere/enkeltpersoner: "Rondane-Birkebeiner naturreservat", "Himla" eller "Hemla naturreservat", "Himmelkampen naturreservat".

Fylkesmannen konstaterer at et flertall av høringsinstansene som har en mening om navnet, synes "Rondane Sør naturreservat" er et dekkende navn. Begrepet "Rondane sør" er godt innarbeidet i villreinforvaltningen. En del knytter trolig navnet til Hemmeldalen/ Søkkunddalen/Myklebysjøtraktene/Raufjellet, mens andre assosierer navnet med arealer lengre nord. "Hemmaldalen naturreservat" som også foreslås, tar navnet til et sentralt dalføre innen planområdet. Øvrige navneforslag er i stor grad knyttet til delområder. Etter en samlet vurdering anbefaler fylkesmannen at "Rondane Sør naturreservat" legges til grunn i den videre planprosessen. Etter fylkesmannens oppfatning er "Hemmaldalen naturreservat" et godt alternativ.

Statens navnekontroll viser til at de er skeptiske til konstruerte og ugrammatiske navneformer som Rondane Sør, og støtter framlegget om Hemmeldalen naturreservat som navn.

DN merker seg at navnet Rondane Sør naturreservat synes akseptert av partene som et høvelig navn, selv om området geografisk ligger så langt sør at det for ”folk flest” neppe assosieres særlig sterkt med Rondane. Det synes som om tilknytningen til Rondane primært er gjennom villreinforvaltningen. Sikring av leveområder for villrein står sentralt i verneformålet for det planlagte naturreservatet, og dette gir en begrunnelse for å bruke betegnelsen på villreinstammen som navn på verneområdet. Likevel anbefaler DN at navnegrunnlaget for naturreservatet finnes i et lokalt geografisk navn. DN støtter fylkesmannens vurdering av at Hemmeldalen naturreservat er et godt navn i så måte, og anbefaler dette.

Miljøverndepartementet slutter seg til DN's anbefaling av navn på naturreservatet. Se for øvrig punkt 7.2.

5.3.2 Verneforskriftens paragrafer

§ 1. Avgrensning

Stor-Elvdal kommune påpeker at i alt 10 av de opplistede gnr/bnr i Stor-Elvdal ikke blir berørt av verneforslaget. Dette gjelder eiendommer i området Strandsetra/Opphusetra.

Fylkesmannen viser til at oversikten over berørte gnr/bnr gjennomgås og justeres i samsvar med anbefalte grensejusteringer.

DN viser til fylkesmannens kommentar.

§ 2. Formål

Fylkesmannen i Oppland mener at kvartærgeologiske verneverdier bør nevnes i formålet. Næringsorganisasjonene på landbrukssiden, Stor-Elvdal kommune, Åmot kommune, grunneiere/enkeltpersoner påpeker at begrepet ”kulturlandskap” bør inn i verneformålet. Nordre Raufjellsameiet påpeker at formålsparagrafen må suppleres med en formulering om å ta vare på kulturlandskapet og de viktigste kalvingsarealene for villrein.

Fylkesmannen viser til at det finnes verdifulle kvartærgeologiske forrelementer innenfor området, spesielt ved Myklebysjøen. Fylkesmannen vurderer disse verneverdier som mindre framtrædende enn de som er knyttet til villrein, villmark og våtmark/myr. Bevaring av naturtyper med tilhørende biologisk mangfold inngår i forslag til formålsparagraf. Fylkesmannen mener at formuleringen også sikrer kvartærgeologiske forrelementer, og at disse verdiene ikke bør nevnes spesifikt i formålsparagrafen. På bakgrunn av at området opprinnelig var tenkt som en del av et stort landskapsvernområde, vil imidlertid fylkesmannen anbefale at begrepet ”landskapsformer” innarbeides i formålet.

Sikring av villreinens leveområder og villmarkspregede arealer er primære formål med vernet, og fylkesmannen mener at også hensynet til å sikre kalvingsland ivaretas i formålet. Selv om her beites og det finnes enkelte setre, så utgjør områder med kulturlandskapspreg en liten arealandel. Fylkesmannen anbefaler derfor ikke at bevaring

av kulturlandskap tas inn i formålsparagrafen. Fredningsforskriften kan likevel brukes til ta hensyn til kulturlandskapsverdier.

Norges Bondelag foreslår at formålsparagrafen endres ved at begrepet "tilnærmet urørt" fjernes. Norges jeger- og fiskerforbund er positiv til at hensynet til villreinen er en del av formålet med vern. Ut fra områdes betydning for jakt, fiske og annet friluftsliv, bes det om at friluftsliv tas inn i verneformålet.

DN er oppmerksom på at det aktuelle området er viktig for friluftslivet, og vil peke på at den foreslåtte fredningsforskriften i stor grad er utformet slik at tradisjonelt friluftsliv kan videreføres. Arealvern innebærer forøvrig sikring av viktige områder for friluftsliv, og ressurser friluftslivet bygger på. Sikring av leveområder for villreinstammen er imidlertid førende for arealavgrensning og verneformål i Rondane sør, og dette kan i gitte tilfelle tenkes å komme i konflikt med friluftstinteresser. DN mener derfor at friluftsliv ikke bør inngå i formålsparagrafen. For øvrig vises det til fylkesmannens vurderinger.

Miljøverndepartementets kommentarer til § 2

Miljøverndepartementet støtter fylkesmannens vurdering knyttet til begrepet "landskapsformer" og at dette innarbeides i formålsparagrafen. Friluftsliv inngår ikke som en del av verneformålet for naturreservater, jf. Lov om naturvern § 8.

§ 3 Fredningsbestemmelser

Fredning av dyrelivet

En grunneier mener det må avklares hvilken status "nye" arter som ulv, bjørn, hjort og bever skal ha i forhold til forskriftens forbud mot innføring av nye dyrearter.

Fylkesmannen anfører at når det i forskriften heter at "nye dyrearter ikke må innføres" så er dette i utgangspunktet ment å omfatte arter som ikke er en del av det aktuelle eller potensielle artsinventaret, og som aktivt settes ut. Ulv, bjørn, hjort og bever må etter fylkesmannens oppfatning betraktes som en naturlig del av faunaen i området. I den grad disse artene opptrer i området, er dette et resultat av naturlige forflytninger og populasjonsdynamikk.

DN slutter seg til fylkesmannens vurderinger, og viser til at fredningsforskriften bygger på samme faglige vurderinger som viltloven. Forskriften gir verneområdet en særskilt beskyttelse mot at det slippes ut fremmede arter som kan forårsake skadevirkninger på stedegen flora og fauna. Utgangspunktet er føre-var-prinsippet.

Forbud mot inngrep og bruk av kjemikalier

Åmot kommune og Søndre Raufjellsameiet/Nordre Raufjellsameiet/Skramstadseter Grunneierforening mener at flytting av mindre steiner, bygging av klopper og oppsetting av skilt må være tillatt.

Fylkesmannen viser til at bygging av klopper, oppsetting av skilt og flytting av steiner ikke representerer store tekniske inngrep. Gjennomføring av slike tiltak kan imidlertid endre ferdselmønsteret slik at naturmiljøet påvirkes på nye måter. Selv om de tekniske inngrepene er beskjedne, mener fylkesmannen at det bør være søknadsplikt for slike tiltak. En er innstilt på å finne hensiktsmessige løsninger for tiltak som sy-

nes nødvendige/fornuftige. Her viser en til fredningsforskriften som m.a. gir forvaltningsmyndigheten anledning til tillate nødvendige klopper.

Åmot kommune mener klopping og oppsetting av skilt bør være tillatt. Norges jeger- og fiskerforbund påpeker at forskriften må ikke være til hinder for gjennomføring av vilt- og fisketiltak, og mener prinsipielt at det ikke er grunnlag for et generelt forbud mot kalking. Reiselivsbedriftenes Landsforening viser til at naturbasert turisme skjer i planområdet, og DN bes bistå aktuelle aktører om å utvikle gode prosjekter. Mulighetene for næringsutvikling bør vurderes i tilknytning til eventuelle forbud, særlig m.h.t. oppføring av bygninger. Overnattingskapasitet må kunne utvides/utvikles ut fra etterspørselen.

DN viser til at for å sikre fredningens formål forbys alle inngrep, så vel fysiske som kjemiske, ut over det som naturlig følger av enkelt friluftsliv, eller som det er gitt generelt unntak for. Enkelte tiltak/aktivitet der det ikke er gitt om effekten for fredningsformålet blir nøytral, negativ eller positiv, før saken er vurdert faglig, kan tillates etter søknad. Øking av overnattingskapasitet gjennom nybygging inne i naturreservatet begrenses til at det kan søkes om mindre ombygginger og tilbygg til eksisterende bygning.

Forbud mot motorisert ferdsel

Nordre Raufjellsameiet mener punktene om forbud mot motorferdsel og forbud mot bruk av modellfly m.v. bør slås sammen.

Fylkesmannen har forståelse for synspunktet om sammenslåing av aktuelle punkt, men siden bruk av modellfly og modellbåt ikke betraktes som motorisert ferdsel etter loven, bør regulering av slik aktivitet ligge i et eget punkt.

DN mener at problemstillinger knyttet til støy fra modellfly, modellbåter o.l. er lite aktuelle i området, og foreslår at punktet om modellfly m.v. utgår. Virksomhet som skader dyrelivet er for øvrig forbudt iht. forskriften.

Forsvarsdepartementet påpeker i sin uttalelse at Forsvarets lavtflygingsbehov er gått kraftig ned de senere år. De faktiske områdene hvor det kan trenes sammenhengende lavtflyging er også relativt begrenset fordi områdene stadig reduseres pga lavtflygingsrestriksjoner. Forsvarets lavtflygingsområder er i dag under revidering, og den nye strukturen baserer seg på større lavtflygingsområder for i større grad å spre støyen. Det forutsettes derfor at lavtflyging i øvingssammenheng unntas lavtflygingsgrense på 300 m og at det fortsatt kan drives lavtflyging innenfor Hemmeldalen naturreservat etter samme prinsipp som i Svartisen nasjonalpark hvor Forsvarets nødvendige lavtflyging er unntatt.

Organisert ferdsel

Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Stor-Elvdal kommune, Strandsameiet og Kroken, en grunneier, Nordre Raufjellsameiet og allmenningene i Ringsaker mener at "grunneiere" må med i opplistingen. Stor-Elvdal kommune mener "lokale næringsutøvere" heller ikke skal behøve å søke om tillatelse til turvirksomhet. En grunneier mener at organisert ferdsel i regi av grunneiere/rettighetshavere må hjemles direkte i forskriften.

Etter fylkesmannens vurderinger utgjør neppe tradisjonell turvirksomhet til fots eller på ski i regi av grunneiere en større belastning for naturmiljøet enn tilsvarende aktiviteter gjennom turlag, skoler osv. Fylkesmannen har foreslått en standardbestemmelse for ferdsel, og ser det som en fordel at forskriftene for nasjonalparker og andre større verneområder er mest mulig like og sammenlignbare. Fylkesmannen bemerker at befaringer ikke er å betrakte som ”tradisjonell turvirksomhet” og kan skje uhindret med hjemmel i friluftsløven.

Turvirkosomhet i regi av ”lokale næringsutøvere” er ofte regelmessige aktiviteter der bestemte traséer/områder benyttes. En finner det hensiktsmessig med søknadsplikt for slike tiltak i et vernområde der hensynet til villreinen står sentralt. Det gir forvaltningsmyndigheten oversikt over planlagt og gjennomført aktivitet, og muligheter til å regulere aktivitet dersom det er påkrevd. Søknadsplikt er ikke det samme som forbud, og fylkesmannen er innstilt på å finne rimelige løsninger for aktiviteter som ikke er i konflikt med verneformålet. Forvaltningsmyndigheten kan m.a. gi flerårige tillatelser for faste opplegg. Store arrangementer og organisert ferdsel innebærer ofte mange mennesker på samme sted til samme tid. Fare for uheldig markslitasje og forstyrrelser av dyrelivet er bakgrunnen for forslag om søknadsplikt..

Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag mener grunneier må gis like rettigheter som turlag m.v. for tradisjonell turvirksomhet.

DN viser til at standardforskriften nå er endret, slik at de fleste av problemstillingene høringspartene og fylkesmannen har drøftet er avklart.

Forbud mot løshund

Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Stor-Elvdal kommune, Strandsameiet og Kroken, flere grunneiere, Åmot kommune, Søndre Raufjellsameiet/Nordre Raufjellsameiet/ Skramstadseter Grunneierforening, og allmenningene i Ringsaker uttrykker forståelse for at båndtvang for hunder innføres fra 1. mars, men mener den bør oppheves 20. august.

Fylkesmannen konstaterer at det er forståelse for forslag om utvidet båndtvang for hunder i mars måned. Fylkesmannen er enig i at det er hensiktsmessig at sluttdatoen for båndtvangtiden i naturreservatet samsvarer med sluttdatoen i hundelovens generelle båndtvangbestemmelse, og anbefaler at fredningsforskriften endres i samsvar med dette: ”Hunder må ikke slippes løs i perioden 1. mars – 20. august”.

Åmot kommune og Norges Skogeierforbund mener båndtvangtiden i forskriften må samsvare med bestemmelsene i hundeloven.

DN viser til fylkesmannens vurdering.

Regulering av ferdsel

Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag og allmenningene i Ringsaker mener det må konkretiseres hva slags type ferdsel det kan være aktuelt å forby. Åmot kommune og Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening ønsker å fjerne muligheten til å regulere ferdsel. En grunneier mener at DN ikke kan forby eller regulere ferdsel uten at ”forholdet er akseptert av forvaltningsorganet”. En grunneier ønsker å fjerne muligheten til å forby ferdsel.

Fylkesmannen viser til at forskriften i utgangspunktet omfatter alle typer ferdsel, også spredt, uorganisert ferdsel i samsvar med friluftslovens bestemmelser. Det avgjørende er om aktiviteten er i vesentlig konflikt med verneformålet. Forslaget kan ses på som en sikkerhetsventil som muliggjør regulering av ferdsel dersom det viser seg at en aktivitet (f.eks. ferdsel i kalvingsområder) utgjør en trussel mot villreinstammen. Bestemmelsen kan også komme til anvendelse overfor ulike former for friluftslivsutøvelse, eksempelvis up-ski, paraglider, storspannkjøring etc. Fylkesmannen påpeker at ferdselsrestriksjoner bare kan vedtas ved forskrift, noe som krever utredning av effekter, samt høring av et forslag. Et eventuelt forslag om begrenset ferdsel initieres og anbefales mest naturlig av forvaltningsmyndigheten. Det er derfor vanskelig å tenke seg at DN vedtar en forskrift som ikke "er akseptert av forvaltningsorganet", jf. en høringsuttalelse. For øvrig er fylkesmannen enig i at det bør konkretiseres hvilke ferdselsformer som er aktuelle i denne sammenhengen. Dette inngår mest naturlig i en forvaltningsplan, ikke som tekst i forskriften. Selv om det i dag synes lite aktuelt, kan det etter fylkesmannens oppfatning oppstå forhold der det av hensyn til sentrale verneverdier er nødvendig å innføre ferdselsforbud i et område i en tidsavgrenset periode. Fylkesmannen anbefaler at forskriftspunktet beholdes, og at begrepet "forby" benyttes.

Åmot kommune mener det godt utbygde løypenettet gjør området attraktivt. Adgang til høyfjellet og forbindelsen over Nysjøen er spesielt viktig. En reduksjon av løypenettet vil medføre krav om nye løyper som erstatning. Man mener for øvrig at konsekvensene av/for ferdsel må være kjent før vern og forskrifter iverksettes, og at punktet skal fjernes.

DN viser til fylkesmannens vurderinger m.h.t. regulering av ferdsel gjennom forskrift. Nedlegging eller endring av løypetraseer av hensyn til naturmiljøet, kan imidlertid gjennomføres uten at det innføres ferdselsrestriksjoner. Dette er i utgangspunktet kanalisierende tiltak, der informasjon, merking og oppkjøring av løyper er virkemidler for å styre ferdsel. Behov for denne type tiltak er gjerne knyttet til slitasje-problematikk eller hensynet til sårbare arter. I arbeidet med forvaltningsplanen er det naturlig å vurdere om kunnskaper om natur, ferdsel og virkninger av ferdsel bør få konsekvenser for sti- og løypenettet.

Miljøverndepartementets kommentarer til § 3

Miljøverndepartementet viser til at i et naturreservat er vegetasjon og dyreliv fredet mot skade og ødeleggelse. Dersom det er uklart hvorvidt ulike inngrep, tiltak eller aktivitet vil medføre uønsket påvirkning av vegetasjon og dyreliv er det rimelig at forvaltningsmyndigheten i hvert enkelt tilfelle vurderer dette. Ferdsel skal tilrettelegges og kanaliseres slik at den ikke kommer i konflikt med verneformålet.

Formålet med vernet i det foreslåtte verneområdet er knyttet til villreinen og dens kalvingsområder. Området er et nøkkelområde for villreinstammen i Dovrefjell-Rondane regionen. Militær lavtflyving kan derfor i disse områdene være uheldig for villreinen som er en norsk ansvarsart. Lavtflyging vil derfor ikke være i tråd med verneformålet. Hemmeldalen naturreservat utgjør i denne sammenheng et begrenset område og et lavtflygingsforbud her antas ikke å ville medføre store restriksjoner i lavtflygingssammenheng. Departementet tilrår derfor ikke at det åpnes for lavtflyging i Hemmeldalen naturreservat.

§ 4 Generelle unntak (Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for)

Generell tillatelse for militær operativ virksomhet og tiltak i ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings-, oppsyns-, skjøtsels- og forvaltningsøyemed.

Åmot kommune, Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening, en grunneier og allmenningene i Ringsaker etterlyser en presisering av hva som ligger i ”militær operativ virksomhet”.

Fylkesmannen viser til at med ”militær operativ virksomhet” ikke menes forsvarets ordinære øvingsvirksomhet, men manøvre av taktisk karakter, eksempelvis forflytninger i forbindelse med antatte trusler. Dette er særtilfeller som kanskje aldri vil oppstå i området. Etter fylkesmannens syn er det ikke grunnlag for å anta at militær motorferdsel vil øke som følge av dette forskriftsforslaget.

Norges jeger- og fiskerforbund mener alle typer øvelseskjøring bør legges utenfor verneområdet.

DN viser til fylkesmannens uttalelse m.h.t. presisering av militær operativ virksomhet. For øvrig er DN enig med Norges jeger- og fiskerforbund i at øvelser vanligvis bør legges utenfor verneområder. Øvelseskjøring for overnevnte formål er forbudt, men kan vurderes etter søknad, for eksempel i tilknytning til samordnede øvelser ledet av politiet.

Regulering av beiting som kan skade eller ødelegge naturmiljøet

Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Strandsameiet og Kroken, to grunneiere, Åmot kommune, Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening, og Åmot Sau og Geitalslag/Raufjellet Skramstadseter Beitelag mener at DNs adgang til å regulere beiting må tas bort.

Fylkesmannen viser til at forslaget om at DN ved forskrift kan regulere beiting, gir en mulighet til å regulere beitetrykket dersom det får et omfang eller karakter som medfører at verneverdier går tapt. Fylkesmannen understreker at det skal til vesentlige endringer i forhold til dagens bruk før arbeidet med forskrift om beiting vurderes igangsatt. Dette er en standardbestemmelse og en ”sikkerhetsventil”. En eventuell beiteforskrift kan først vedtas etter en grundig saksbehandling der partene høres. Fylkesmannen anbefaler at bestemmelsen opprettholdes, men at ordlyden endres til: ”Direktoratet for naturforvaltning kan ved forskrift regulere beiting som kan skade eller ødelegge naturmiljøet”. Bestemmelsen harmoniseres derved med tilsvarende bestemmelse for Rondane nasjonalpark.

Åmot kommune og Norskog mener punktet må fjernes.

DN viser til fylkesmannens vurderinger.

Unntak fra bestemmelsen om fredning av vegetasjonen. Plukking av planter til eget bruk

Allmenningene i Ringsaker mener at kommersiell håndtering av planter bør kunne foregå etter søknad.

Fylkesmannen viser til at man i naturreservatet ønsker å bevare helheten i økosystemet mest mulig urørt. Det er etter fylkesmannens oppfatning derfor naturlig at innsamling og utnyttelse av plantemateriale i stor skala er forbudt. I dette området er det ikke etablert eller planlagt virksomhet som baserer seg på uttak av plantemateriale. Etter fylkesmannens oppfatning er det derfor naturlig at eventuelle framtidige planer behandles i forhold til fredningsforskriftens generelle dispensasjonsbestemmelse.

DN viser til fylkesmannens vurderinger, men presiserer at selv om tiltak som ikke er hjemlet i forskriften kan omsøkes etter den generelle dispensasjonsbestemmelsen, skal ikke bestemmelsen anvendes for å utvide rammene som er trukket opp gjennom vernevedtaket. Bestemmelsen er en sikkerhetsventil som skal fange opp uforutsette eller spesielle/særlige tilfeller som ikke ble vurdert på vernetidspunktet. I et naturreservat er uttak av planter ut over det som er gitt i forskriften, forbudt.

Unntak fra bestemmelsen om fredning av vegetasjonen. Bruk av nedfalt virke/kvister til bål

Allmenningene i Ringsaker mener at nedfalt virke og tørre kvister må kunne samles for bruk til ved i hytter og buer.

Fylkesmannen viser til at forskriften i utgangspunktet ikke er ment å være til hinder for at tørre kvister og nedfalt virke brukes til ved. Fylkesmannen mener imidlertid at hovedregelen bør være at uttak ved til brensel for hytter, setrer og buer skjer ved felling av stående virke, etter tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

DN viser til fylkesmannens vurdering, men presiserer at det er viktig for det biologiske mangfoldet knyttet til dødt trevirke, at tilstrekkelig virke blir liggende.

Unntak fra bestemmelsen om fredning av vegetasjonen. Uttak av ved til hytter m.v.
Flere høringsparter ønsker at uttak av ved til bruk på hytter, buer og setrer må hjemles direkte i forskriften. Åmot kommune og en grunneier foreslår at forskriften gis et tillegg som sikrer en videreføring av tinglyste rettigheter for uttak av ved og virke til vedlikehold av bygninger m.v.

Fylkesmannen finner at forutsatt at det utarbeides en forvaltningsplan som definerer hvilke bygninger det kan hogges ved til, og som gir retningslinjer for hva slags trevirke som kan tas ut, kan det gis en generell tillatelse i forskriften for uttak av virke til ved. Det anbefales at forskriften avgrenses til å omfatte uttak av virke til brensel, og ikke omfatter virke til f.eks. gjerder og bygningmateriale. Behovet for å ta ut virke til slike formål er sannsynligvis beskjedent og sporadisk. Etter fylkesmannens oppfatning er det derfor naturlig at eventuelle ønsker om uttak av virke til slike formål behandles etter fredningsforskriftens generelle dispensasjonsbestemmelse.

Norges Naturvernforbund mener det bør være søknadsplikt for uttak av virke for brensel til seter. Det må presiseres at det kun er bjørk som tillates brukt til brensel.

DN er enig med fylkesmannen i at veduttak til hytter m.v skal reguleres av forvaltningsmyndigheten, og at en forvaltningsplan kan være et godt styringsverktøy. En ordning med søknadsplikt for uttak av virke for brensel, men uten forskriftsfestet krav til forvaltningsplan, kan også være et brukervennlig alternativ. Fylkesmannens anbefaling gir imidlertid et tydeligere signal om at det skal finne akseptable løsninger for ved til bygningene i naturreservatet. DN gir sin tilslutning til dette. DN mener at

den generelle dispensasjonsbestemmelsen ikke skal benyttes til å regulere uttak av virke til gjerder, bygningsmateriale m.v. DN mener det både er lite praktisk, og heller ikke i samsvar med restriksjonsnivået for øvrig, at det åpnes for å hente og bearbeide råmaterialer på stedet for konstruksjoner og bygninger. DN antar at brukerne mest praktisk kjøper/henter/bearbeider materialer utenfor verneområdet, og at det kan gis dispensasjon for nødvendig frakt i naturreservatet.

Unntak fra bestemmelsen om fredning av dyrelivet. Jakt

Hedmark fylkeskommune, Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Stor-Elvdal kommune, Strandsameiet og Kroken, 4 grunneiere, Åmot kommune, Nordre Raufjellsameiet, og allmenningene i Ringsaker mener det må være tillatt med ordinær jakt på våtmarksfugl i det foreslåtte naturreservatet.

Fylkesmannen viser til at vann og våtmark preger landskapet innenfor det foreslåtte naturreservatet, og at det er knyttet store faunainteresser til disse områdene, spesielt til forekomsten av våtmarksfugler. Fylkesmannen har merket seg den massive motstanden mot å innføre restriksjoner på jakt på våtmarksfugl. I det tilgrensende Hovdsjømyrene naturreservat er jakt tillatt etter viltlovens bestemmelser 10. september - 31. mars, og villreinjakt fra 20. august. Verdier knyttet til våtmarksfaunaen i Hovdsjømyrene og delområder i Rondane sør er sammenlignbare, og fylkesmannen finner det hensiktsmessig med like jaktbestemmelser i de to områdene. Det foreslås derfor at fredningsforskriften endres til: "Jakt og fangst fra og med 10. september til og med 31. mars. Villreinjakt er tillatt fra og med 20. august." Med den anbefalte endringen mener fylkesmannen at en langt på vei har imøtekommet anmodningene om å åpne for jakt på våtmarksfugl.

Norges skogeierforbund, Norskog, Norges jeger- og fiskerforbund, en grunneier mener jakt(tider) må følge viltlovens bestemmelser. En grunneier gir uttrykk for at en avkortet jakt sesong gir reduserte inntekter, og reduserte muligheter til viltpleie og skjøtsel (herunder fangst av små-predatorer og kortnebbgås).

DN viser til at temaet jakt håndteres forskjellig i ulike verneområder. F.eks. tillates jakt iht. viltloven i naturreservat opprettet gjennom verneplan for Rondane, mens jakt i Hovdsjømyrene naturreservat reguleres slik fylkesmannen tilrår for Hemmeldalen naturreservat. DN konstaterer at planområdet for Hemmeldalen naturreservat har store naturkvaliteter knyttet til våtmark, og at vern av våtmark og våtmarksfauna bør være en del av fredningsformålet. Jaktidsrammen fylkesmannen foreslår vil i praksis bety reduserte muligheter for jakt på våtmarksfugl. DN er enig med fylkesmannen i at jakt på våtmarksfugl er lite forenlig med verneformålet, men tilrår at det tas en klarere konsekvens av dette, og at jakt på ande- og vadefugler forbys. DN tilrår at jakt for øvrig tillates etter viltloven.

Unntak fra forbudet mot løshund. Gjeterhund

Åmot Sau og Geitalslag/Raufjellet Skramstadseter Beitelag foreslår at forskriften åpner for bruk av gjeterhund hele året og bruk av vokterhund i beitetiden.

Fylkesmannen viser til at forskriftsforslaget tillater bruk av gjeterhund uten begrensninger m.h.t. tid eller hundetype (eks. vokterhund). Fylkesmannen anbefaler derfor at punktet beholdes uendret.

DN støtter fylkesmannens anbefaling.

Unntak fra forbudet mot inngrep. Vedlikehold av eksisterende anlegg og innretninger
Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Stor-Elvdal kommune, Strandsameiet og Kroken, to grunneiere og Nordre Raufjellsameiet mener at bestemmelsen ikke bør begrense mulighetene for å bygge om eller utvide bygninger. Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Stor-Elvdal kommune, Strandsameiet og Kroken, 3 grunneiere, Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening mener det må gå frem at jakttårn og stier omfattes av forskriftspunktet. Åmot Sau og Geitalslag/Raufjellet Skramstadseter Beitelag mener ”nyetablering og flytting” av opplistede anretninger må kunne tillates.

Fylkesmannen viser til at selv om det framgår andre steder i forskriften at det må søkes om tillatelse til ombygginger og tilbygg til bygninger, så ligger det informasjonsverdi i at også dette forskriftspunktet viser til at vedlikehold ikke omfatter ombygging og utvidelse. Fylkesmannen anbefaler at formuleringen beholdes. Forskriftsforslaget som var på høring var ment å omfatte forskjellige typer innretninger, herunder jakttårn. Fylkesmannen foreslår likevel at forskriften endres ved å bruke formuleringen ”Vedlikehold av anlegg og innretninger som er i bruk på vernetidspunktet”. Jakttårn vil etter fylkesmannens oppfatning omfattes av begrepet ”innretning”. Fylkesmannen anbefaler at ”merkede stier” og ”skilt” inngår i opplistingen av innretninger som kan vedlikeholdes. Man anbefaler ikke et generelt unntak for flytting og nyetablering av slike anlegg, men er innstilt på å finne rimelige løsninger for velbegrunnede ønsker/planer. Dette som eventuell dispensasjon etter søknad.

Norges Bondelag foreslår å fjerne setningen ”Vedlikehold omfatter ikke ombygginger og utvidelser av bygninger”. Det vises her til forslag om å benytte annen verneform/endre formål.

Åmot kommune mener det må være tillatt å vedlikeholde vanntilførsel til setre, eksisterende grøfter og kulturlandskap. Norges skogeierforbund mener jakttårn må tas inn som et av de opplistede eksemplene. Norges vassdrags- og energidirektorat forutsetter at punktet omfatter kraftanlegg og nødvendig oppgradering av disse.

DN støtter fylkesmannens vurderinger, også m.h.t. presiseringer (brev til DN 17.11.05) av at vedlikehold ikke omfatter kjørespor og traktorsleper. For å forenkle forskriften noe, tilrår DN at flere beslektede punkt i forskriftsforslaget som var på høring, slås sammen til et punkt. DN foreslår at jakttårn nevnes særskilt her. For øvrig mener DN at forskriften hjemler vedlikehold av ulike innretninger som er lovlig anlagt, f.eks. vanntilførsler og kraftanlegg. Når det gjelder oppgradering av kraftanlegg, vises det generelt til at ombygginger og utvidelser må omsøkes.

Unntak fra forbudet mot inngrep. Gjenoppføring av bygninger tapt ved brann/naturskade

Stor-Elvdal kommune mener forskriften må endres slik at forvaltningen ikke kan kreve annen plassering ved gjenoppføring etter brann/naturskade. En grunneier mener at forskriften ikke skal stille vilkår.

Fylkesmannen viser til at gjenoppføring av bygninger som går tapt ved brann/naturskade som regel er kurant. Det foreslås at det må innhentes tillatelse fra forvaltningsmyndigheten før gjenoppbyggingen kan begynne. Slik gis forvaltningen mulighet til å bidra til å sikre en best mulig utforming, samt å styre plasseringen der-

som gjenoppføring på samme sted er landskapsmessig ugunstig eller i konflikt med andre verneinteresser, eksempelvis villreintrekk. På bakgrunn av dette anbefaler fylkesmannen at bestemmelsen beholdes.

DN deler fylkesmannens oppfatning av at det er viktig at forvaltningsmyndigheten har kontroll med gjenoppføring av bygninger som går tapt ved brann/naturskade. Forskriften bidrar til å sikre en dialog mellom forvaltningsmyndighet og tiltakshaver, m.a. om utforming av bygningen.

Unntak fra forbudet mot motorisert ferdsel. Uttransport av sjukt eller skadd bufe
Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, to grunneiere, Nordre Raufjellsameiet, Åmot Sau og Geitalslag/Raufjellet Skramstadseter Beitelag og allmenningene i Ringsaker mener at bestemmelsen om at forvaltningsmyndigheten skal varsles ved uttransport av sjuke og skadde dyr må strykes. Stor-Elvdal kommune påpeker at varsling alternativt må kunne skje i etterkant.

Fylkesmannen understreker at melding om uttransport av sjuke og skadde dyr om mulig skal skje i forkant av kjøringen. Dersom det i en gitt situasjon ikke er praktisk mulig å få kontakt med forvaltningsmyndigheten, må forskriftspunktet forstås slik at det er akseptabelt å melde fra om kjøringen i ettertid. Fylkesmannen anbefaler å videreføre forslaget til forskrift.

Norges Bondelag vil fjerne setningen ”når forvaltningsmyndigheten er varslet”.

DN ønsker at det skal fremgå av forskriften at det stilles krav til at motorisert utfrakt av sjukt og skadd bufe skal skje slik at sjansene for at det oppstår terrengskade er små. En foreslår derfor at følgende formulering tas inn: ”Kjøretøy som brukes skal være skånsomt mot markoverflaten”. Man er oppmerksom på at denne formuleringen avviker noe fra kjøretøykrav knyttet til eks. utfrakt av felt elg m.v. Man finner det rimelig at det gis noe større fleksibilitet for gjennomføring av transport ved akutte situasjoner, enn i tilknytning til transportert som er påregnelige og årevisse. For øvrig støttes fylkesmannens anbefalinger, og det legges til grunn at det i enkelte situasjoner er akseptabelt med melding i ettertid av uttransporten. DN forutsetter at motorkjøretøy ikke bringes inn i terrenget før skadet dyr er lokalisert.

Unntak fra forbudet mot motorisert ferdsel. Gjennomføring av Birkebeinerrennet

DN forutsetter at gjennomføring av Birkebeinerrennet skal skje med minst mulig skade på naturen. Forskriften gir adgang til bruk av snøskuter for tilrettelegging og gjennomføring av rennet.

Andre forslag til generelle unntak fra fredningsforskriften

Åmot Sau og Geitalslag/Raufjellet Skramstadseter Beitelag peker på at det må gis generell adgang til oppsetting av master for radiobjøller og bruk av bensindrevet strømaggregat.

Fylkesmannen viser til at oppsetting av master for radiobjøller trolig vil få lite omfang. Det er derfor naturlig at eventuelle planer vurderes etter den generelle dispensasjonshjemmelen. Fylkesmannen vil bemerke at fredningsforskriften ikke er til hinder for bruk av bensindrevet strømaggregat ved husvære i området.

DN antar at det fremover kan oppstå ønsker om oppføring av ulike innretninger i naturreservatet. Nye tiltak som kan endre naturmiljøet er forbudt. Likevel kan det oppstå behov som ut fra en samfunnsmessig vurdering, eller av andre årsaker, er naturlig å vurdere etter den generelle dispensasjons hjemmelen.

Åmot kommune foreslår at det tillates nødvendig transport av materialer for vedlikehold av eksisterende bygninger i samsvar med tradisjonell byggeskikk.

DN viser til at for å oppnå formålet med vernet, er det viktig at forvaltningsmyndigheten har god oversikt, m.a. over motorisert ferdsel. Normalt kan tiltakshaver påregne at det blir gitt tillatelse for motorferdsel på snødekt mark for nødvendig transport av materialer for vedlikehold av eksisterende bygninger.

DN tilrår for øvrig at fylkesmannens forslag der barmarkskjøring til ei seter unntas forskriftens generelle forbud mot motorferdsel, utgår. DN mener eventuelle tillatelser må gis etter søknad.

Miljøverndepartementets kommentarer til § 4

Miljøverndepartementet støtter DNs presisering av funksjonen til dødt trevirke i økosystem. For å hindre at naturmiljøet endres i vesentlig grad forutsettes det at veduttak til hytter, buer og setre blir regulert i forvaltningsplanen.

For å sikre bestanden av våtmarksfugl, anser departementet at forbud mot jakt kombinert med arealvern er effektive virkemidler. For villreinstammen vil det være nødvendig å regulere gjennom jakt for å sørge for at det er et rimelig antall dyr i forhold til tilgjengelige beiter. Åpning for jakt på villrein i forskriften er således et virkemiddel for å sikre villreinstammen. Departementet støtter DNs anbefaling med hensyn til jaktreguleringer.

Miljøverndepartementet støtter DNs vurdering at det i forskriften skal være åpning for transport av syke og døde dyr. Det presiseres at kjøring først kan skje etter at det skadde/syke dyret er lokalisert og at forvaltningsmyndigheten eller oppsynet er varslet. En slik varsling er ikke ment som en omfattende sak, telefonisk kontakt kan være tilstrekkelig. Normalt må det vel antas at avlivning på stedet vil ivareta dyrevelferden best, men at situasjoner der transport vil være nødvendig kan oppstå. Departementet slutter seg til DNs vurderinger knyttet til motorferdsel, inkludert at tillatelse til barmarkskjøring ev. skal gis etter søknad.

Jakt etter viltloven er tillatt med unntak for vade- og andefugler. En del av formålet med vernet jf § 2 i forskriften er ivaretagelse av våtmarker med rikt fugleliv. En differensiering av jakttider anses som uheldig, fordi det blir svært upresist i forhold til sårbarhetstid for de ulike artene.

Videre er departementet enig i at den generelle dispensasjonsbestemmelsen ikke skal benyttes til å utvide rammene av vernevedtaket. Naturreservat er den strengeste formen for områdevern vi har. Med hensyn til bruk som påvirker naturverdier og fører til uønskede endringer i vegetasjon, dyreliv og landskap i kortere eller lengre perioder, forutsettes restriksjonsnivået å være høyt.

§ 5 Eventuelle unntak etter søknad (Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til):

Forslag til endring. Fra eventuelle unntak etter søknad (§5) til generelle unntak (§4)
Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Strand-
sameiet og Kroken, flere grunneiere, allmenningene i Ringsaker, Åmot kommu-
ne, Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening, Nordre Raufjellsameiet,
Åmot Sau og Geitalslag/Raufjellet Skramstadseter Beitelag har innspill som samlet
innebærer at 10 av 12 forskriftspunkter som i høringsdokumentet foreslås knyttet til
eventuelle tillatelser etter søknad, omgjøres til generelle unntak, eller at forskrifts-
punktene utgår.

Fylkesmannen vil på generelt grunnlag anføre at når tiltak og aktiviteter kan tillates
etter søknad, er det et signal om at forvaltningsmyndigheten er innstilt på å kunne gi
tillatelse på visse betingelser, m.a. at virksomheten ikke kommer i konflikt med ver-
nets formål. I et naturreservat er det naturlig at forvaltningsmyndigheten ønsker
oversikt over en del aktivitet/tiltak, m.a. for å kunne vurdere disse i forhold til sårbare
perioder og områder. Dette kan oppnås gjennom søknadsplikt. Fylkesmannen mener
det er naturlig å gi flerårige tillatelser for gjentagende/forutsigbare aktiviteter
som anses som lite problematiske. Når det gjelder uttak av ved til hytter, buer og
setre, mener fylkesmannen at punktet kan flyttes fra eventuell tillatelse etter søknad
til generelt unntak. For øvrig anbefaler fylkesmannen at søknadsplikten oppretthol-
des som foreslått.

Norges Bondelag mener at nødvendig motorferdsel på snøføre og barmark til husvæ-
re, samt utkjøring av saltstein på snødekt mark, må gis generelt unntak fra forskrif-
ten.

DN er enig i fylkesmannens resonnement vedrørende behovet for å ilegge noen tiltak
søknadsplikt, og viser for øvrig til vurderinger knyttet til de enkelte punkt i forskrif-
ten.

*Dispensasjoner fra bestemmelsen om vern mot inngrep. Mindre ombygginger og
tilbygg*

Stor-Elvdal kommune og en grunneier påpeker at forskriften må tillate mindre om-
bygginger, tilbygg og oppføring av anneks.

Fylkesmannen viser til at anneks ofte er frittstående bygninger som kan ha funksjon
som selvstendige fritidsboliger. Oppføring av slike bygg bør ikke hjemles direkte i
forskriften.

DN er enig med fylkesmannen.

*Dispensasjoner fra bestemmelsen om vern mot inngrep. Sankekveer, gjerder og
klopper*

Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening mener at begrepet "sanketrøer"
må endres til "sankekve/innhegning".

Fylkesmannen anbefaler at "sankekveer" brukes i stedet for "sanketrøer".

DN er enig med fylkesmannen. DN tilrår også, med grunnlag i forslag fra fylkes-
mannen (brev til DN 17.11.05), at det i tilknytning til husdyrhold, kan vurderes å
tillate oppføring av gjerder ved eksisterende setervoller.

Dispensasjoner fra bestemmelsen om vern mot inngrep. Vedlikehold av traktorslep
DN tilrår, med grunnlag i forslag fra fylkesmannen (brev til DN 17.11.05), at det for å imøtekomme mulige behov knyttet til transport av husdyr m.v., kan vurderes å tilate vedlikehold av traktorslepet til Søkkundsetra.

Dispensasjoner fra bestemmelsen om vern mot inngrep. Kalking av vassdrag
Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening mener punktet om kalking må utvides til også å omfatte andre fiskefremmende tiltak.

Fylkesmannen vil ikke anbefale å innarbeide andre fiskefremmende tiltak i forskriften da dette blir for vidtfavnende og upresist. Eventuelle konkrete planer, for eksempel gjennomføring av biotopforbedrende tiltak i vassdrag, vil bli vurdert i forhold til den generelle dispensasjonsbestemmelsen.

Norges jeger- og fiskerforbund mener prinsipielt at det ikke er grunnlag for et generelt forbud mot kalking, men støtter at det gis åpning for dette etter søknad.

DN viser til at fiskestelltiltak som innebærer fysiske inngrep vil være forbudt i det foreslåtte naturreservatet. DN frarår at det tillates biotopforbedrende inngrep med hjemmel i den generelle dispensasjonsbestemmelsen. I naturreservatet er også bruk av kjemiske midler, herunder kalk, normalt forbudt. Bruk av kjemiske midler kan eventuelt vurderes i tilknytning til gjennomføring av skjøtselstiltak som fremmer fredningsformålet. DN registrerer at fylkesmannen har foreslått at kalking av vassdrag kan tillates. I og med at enkelte vatn i området inngår i etablerte kalkingsprosjekt, finner DN det rimelig at det gis en dispensasjonsmulighet for videreføring av disse.

Dispensasjoner fra bestemmelse om organisert ferdsel. Jakthundprøver
En grunneier mener at adgangen til å gjennomføre jaktprøver/hundeprøver bør tas vekk.

Fylkesmannen viser til at forvaltningsmyndigheten kan sette strenge vilkår for gjennomføring av jaktprøver/hundeprøver, eksempelvis m.h.t. tidsperioder og arealer, og anbefaler at forskriftspunktet beholdes.

DN slutter seg til fylkesmannens forslag.

Dispensasjoner fra forbud mot motorisert ferdsel. Motorferdsel på snøføre
Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Stor-Elvdal kommune, Strandsameiet og Kroken, en grunneier mener at listen over transportformål det kan søkes kjøretillatelse for må suppleres med "proviant" og "utstyr". Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, K.F. Stor-Elvdal kommuneskoger, en grunneier nevner også "lett belteutstyr ved jaktstart".

Fylkesmannen finner at "utstyr" kan nevnes på linje med "ved og materialer", både for kjøring på snøføre og på barmark. Bruk av motorkjøretøy ved jakt kommenteres i punkt om utkjøring av felt vilt.

DN slutter seg til fylkesmannens forslag.

Dispensasjoner fra forbud mot motorisert ferdsel. Motorferdsel på barmark
Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening viser til at buer må nevnes på lik linje med setrer og hytter i listen over anlegg det kan søkes kjøretillatelse til. Nordre Raufjellsameiet foreslår at innkjøring av proviant og utstyr til jaktstart med beltegående kjøretøy (jernhest/elgtrekk), og utkjøring av villrein i næringsmessig jakt, føyes til listen over aktuelle transportformål. Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/ Hedmark Bondelag mener at den enkelte eier ikke skal behøve å søke hver gang det er behov for transport. En grunneier påpeker at tillatelser med hjemmel i dette punkt må begrenses til det absolutt nødvendige og knyttes spesifikt til beltegående kjøretøy. En grunneier foreslår at det gis generelt unntak for nødvendig transport av materialer til vedlikehold av eksisterende bygninger i samsvar med tradisjonell byggeskikk.

Fylkesmannen finner at buer kan nevnes på linje med setre og hytter. Bruk av motor-kjøretøy ved jakt kommenteres i punkt om utkjøring av felt vilt. Fylkesmannen mener at mest mulig av utstyrtransporten bør skje på snødekt mark. Motorisert ferdsel på barmark bør begrenses til det nødvendige. Fylkesmannen er enig i at det så langt som mulig skal stilles som vilkår for eventuelle dispensasjoner at det benyttes beltegående kjøretøy.

Fylkesmannen ser at det er et særlig stort behov for transport av materialer, utstyr m.m. til Øvre Himmeldalen seter, og at det er viktig å sikre adkomst til dette bygningskomplekset. Det store antallet bygninger som blir holdt i hevd, og den intensive bruken av setra, gjør at Øvre Himmeldalen står i en særstilling i forhold til andre steder med bygninger i det foreslåtte naturreservatet. Øvre Himmeldalen har ikke veiadkomst, og ferdsel og transport, både sommer og vinter, skjer ved bruk av beltegående kjøretøy langs en fast trasé. Fylkesmannen foreslår at det innarbeides et nytt punkt i forskriften, der det gis generell adgang for nødvendig transport til setra i henhold til forvaltningsplan. Det forutsettes at transporten skjer på en skånsom måte innen rammene av motorferdselloven, og mest mulig på vinterføre. For øvrig gir fredningsforskriften åpning for tilsvarende motorisert transport til andre setre/husvære, men da etter søknad. En er innstilt på å gi flerårige dispensasjoner for nødvendig transport som er gjentakende og som ikke kommer i konflikt med verneformålet.

Friluftslivets fellesorganisasjon mener det må innføres en streng forvaltningspraksis for å begrense motorferdsel til et minimum. En grunneier ber om at begge setrene i Øvre Himmeldalen gis adgang til nødvendig transport av materialer, utstyr, proviant m.m. En annen grunneier krever at seterområdet Søkkundsetra, samt veien til setra, tas ut av verneområdet, alternativt gis dispensasjon i forskriften.

DN peker på at forskriftsforslaget der barmarkskjøring hjemles direkte i fredningsforskriften ikke samsvarer med motorferdselloven. Her heter det at motorferdsel er tillatt i forbindelse med nødvendig person- og godstransport til og fra faste bosteder og i jordbruks-, skogbruks- og reindriftsnæring. Jakt, fangst, fiske og bærsanking regnes ikke som næring i denne forbindelse. Iht. Nasjonal forskrift (for bruk av motorkjøretøyer i utmark m.v.) kan det være grunnlag for å gi dispensasjon dersom "søker påviser et særlig behov som ikke knytter seg til turkjøring, og som ikke kan dekkes på annen måte. Før eventuell tillatelse gis, skal transportbehovet vurderes mot mulige skader og ulemper i forhold til et mål om å redusere motorferdselen til et mi-

nimum jf. Rundskriv T-1/96 Motorferdsel i utmark. Ut fra dette tilrår DN at fylkesmannens forslag om å hjemle barmarkskjøring direkte i fredningsforskriften, utgår. Når det gjelder grunnlaget for forslaget om å behandle Øvre Himmeldalen seter og Prestsetra m.fl. forskjellig m.h.t. motorisert ferdsel, viser fylkesmannen til at Øvre Himmeldalen omfatter et stort bygningskompleks, som er godt vedlikeholdt og mye brukt, dog ikke for tradisjonelt landbruk. Prestsetra ligger 500 meter lengre nord. Bygningsmassen her er mer beskjedne. Atkomsten for begge setrene har skjedd med beltegående kjøretøy, sommer og vinter, langs en fast trasé. Fylkesmannens argument for ulikebehandling er knyttet til Øvre Himmeldalens særstilling i forhold til andre seterområder. DN finner at en forvaltningsmessig ulikebehandling av setrene kan være rimelig ut fra behovsvurderinger knyttet til bygningsmasse, aktivitet og potensielle skadevirkninger av kjøring på natur. DN finner imidlertid ikke grunnlag for å behandle ulike behov m.h.t. transport av materialer og utstyr etter ulike forskriftspunkter. DN tilrår at forskriften endres slik at dispensasjonshjemmelen for barmarkskjøring til alle setre blir: "Nødvendig motorisert ferdsel på barmark til seter for transport av materialer og utstyr som ikke kan fraktes på snødekt mark". I tilknytning til husdyrbeite ved Søkkundsetra tilrår DN, med grunnlag i forslag fra fylkesmannen (brev til DN, 17.11.05), at det gis en dispensasjonsmulighet for nødvendig motorisert ferdsel på barmark langs traktorslepet til Søkkundsetra for transport av og tilsyn med beitedyr.

Dispensasjoner fra forbud mot motorisert ferdsel. Utfrakt av felt elg og hjort
Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Strandsameiet og Kroken, Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening, 4 grunneiere, allmenningene i Ringsaker, Åmot kommune og Stor-Elvdal kommune mener utfrakt av felt elg og hjort bør hjemles direkte i forskriften. Enkelte av disse partene, samt K.F. Stor-Elvdal kommuneskoger, foreslår at det kan gis dispensasjon for framkjøring av villrein etter næringsmessig uttak. Enkelte parter foreslår at "elgtrekk" erstattes med egnet utstyr, eller at det skal benyttes lett beltegående kjøretøy av typen elgtrac/combitrac

Fylkesmannen viser til at motorferdselsloven ikke hjemler bruk av motoriserte kjøretøy i utmark for uttransport av felt villrein. Etter fylkesmannens oppfatning er det ikke riktig å legge opp til et mer liberalt motorferdselregime i et naturreservat enn motorferdselloven gir adgang til. Fylkesmannen anbefaler derfor ikke at forskriften åpner for å tillate motorisert utfrakt av felt villrein. Bruk av beltegående elgtrekk er den terrengmessig mest skånsomme metoden for motorisert uttransport av felt elg. Betegnelsen "egnet utstyr" kan omfatte alle typer kjøretøyer, og fylkesmannen anbefaler at tillatt kjøretøytype avgrenses ved å bruke tilnærmet samme formulering som i Rondane nasjonalpark: "Uttransport av felt elg og hjort med beltegående elgtrekk".

Norges skogeierforbund og Norskog ønsker at utfrakt av felt storvilt hjemles direkte i forskriften. Norges jeger- og fiskerforbund mener utfrakt av storvilt skal hjemles direkte, men dersom søknadsplikt opprettholdes må det sørges for en formålstjenlig behandling. Norges skogeierforbund og Norges jeger- og fiskerforbund mener det er tilstrekkelig at forskriften har som forutsetning at motorkjøretøy skal være skånsomt i forhold til terrenget.

DN slutter seg til fylkesmannens vurderinger vedrørende villreinens status i motorferdselloven. For å vurdere om fredningsforskriften kan gi dispensasjonsmuligheter for utfrakt av villrein, er det rimelig å se på rammene for dispensasjoner som gis i

Nasjonal forskrift m.v. Her er hovedregelen at jakt, fangst, fiske og bærsanking ikke oppfyller kriteriene. Dreier det seg om klart dokumentert tilfelle av næring som gir seg utslag på årsinntekten, kan nødvendig motorisert transport tillates, jf. Rundskriv T-1/96 *Motorferdsel i utmark*. Ut fra dette finner DN å anbefale at forskriften får følgende tillegg: ” Utfrakt av felt villrein kan unntaksvis tillates”. For øvrig er DN enig i fylkesmannens vurderinger m.h.t. kjøretøytype, og at utfrakt av felte dyr skal behandles som dispensasjonssaker.

Dispensasjoner fra forbud mot motorisert ferdsel. Oppkjøring av skiløyper
Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, Strand-sameiet og Kroken, Åmot kommune, Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening, to grunneiere foreslår at tidsrammene for oppkjøring av skiløyper endres, slik at 2. påskedag blir siste kjøredag når denne kommer etter 15. april. Man mener også at punktene om oppkjøring av Birkebeinerløypa og øvrige skiløyper kan slås sammen til et punkt i forskriften, eller at punktet som omhandler Birkebeinerløypa strykes (Raufjellsameiene/Skramstadseter Grunneierforening). Allmenningene i Ringsaker mener at løyper som er markert på kartet ”Åstdalen turløyper” må kunne driftes som Birkebeinerløypa, og at 1. påskedag blir siste dag for oppkjøring når denne kommer etter 15. april. K.F. Stor-Elvdal kommuneskoger mener det må være tillatt å kjøre opp skiløype til Staupholen til 15. april.

Fylkesmannen finner at forskriften kan endres, slik at 2. påskedag blir sluttdato for oppkjøring av skiløyper når denne kommer etter 15. april. Når det gjelder konkretisering av hvilke løypetraséer i randsonen som kan kjøres opp, så er dette et tema som naturlig vil bli drøftet i forvaltningsplanen.

Åmot kommune mener oppkjøring av skiløype til Stensjøen med forbindelse til Birkebeinertraseen må opprettholdes

DN er enig med fylkesmannen i at forvaltningsplanen bør angi hvilke skiløyper, utover Birkebeinerløypa, som kan kjøres opp. DN finner det også rimelig at omfang og tidsrom for løypekjøring fastsettes i forvaltningsplanen, ikke i forskriften.

Dispensasjoner fra forbud mot motorisert ferdsel. Andre aktiviteter

DN tilrår et nytt punkt i fredningsforskriften som gir grunnlag for å vurdere nødvendig motorferdsel ved tiltak forskriften åpner for, men som ikke er knyttet til en tydelig dispensasjonshjemmel for motorferdsel. Eksempel på dette er vedlikehold av anlegg som ikke regnes som setre, hytter og buer. Punktet er ikke ment å skulle utvide rammene for motorferdsel gitt av andre forskriftspunkt.

Dispensasjoner fra bestemmelsen om vern mot inngrep. Andre tiltak

En grunneier mener at det må innarbeides et nytt punkt der det i enkelttilfeller åpnes for uttak av gravsteiner for personer med spesiell tilknytning til området.

Fylkesmannen viser til at ønsker om uttak av gravsteiner trolig vil få marginalt omfang, og anbefaler at slike saker behandles etter den generelle dispensasjonsbestemmelsen.

DN er enig med fylkesmannen i at dette neppe blir et stort tema, og at denne type problemstilling ikke egner seg for konkretisering i forskriften.

Miljøverndepartementets kommentarer til § 5

Miljøverndepartementet er i hovedsak enig i de vurderinger knyttet til dispensasjoner vedrørende motorferdsel på snødekt mark og barmark. Dette gjelder også i tilknytning til utfrakt av felt hjort, elg og villrein samt punktet vedrørende 'andre aktiviteter' som DN har gjort. En grunneier har uttrykt bekymring for begrenset utnyttelse av jakt på villrein, herunder uttransport av jaktutbyttet. Som fylkesmannen påpeker kan det ikke legges opp til et mer liberalt motorferdselsregime i et naturreservat enn det motorferdselsloven gir adgang til. Departementet forutsetter at når det gjelder dispensasjon for motorferdsel på barmark for utfrakt av jaktutbyttet fra villrein, må dette være i tråd med rammene gitt i motorferdselsloven, forskrifter og rundskriv, slik DN viser til. Departementet ser at utkjøring av saltstein er nødvendig transport i forbindelse med beiting, men for å kunne stille krav til samordning, regulering av antall turer og kjøretidsrom tilrås det at dette skal omsøkes. Det legges opp til at flereårige tillatelser for dette formål kan vurderes.

Miljøverndepartementet mener at vernet legger føringer på hvilke inngrep som i utgangspunktet er forbudt og som krever at det søkes om tillatelse. Departementet er enig med DN at dette omfatter så vel ombygginger som oppsett av tilbygg, gjerder, kalking o.a. som omtalt. Departementet merker seg at området er et populært ski-område, og mener det er nødvendig og hensiktsmessig at oppkjøring av skiløyper håndteres i forvaltningsplanen slik DN tilrår.

§ 7 Forvaltningsplan

Hedmark fylkeskommune, Åmot kommune og Ringsaker kommune påpeker at det bør utarbeides en forvaltningsplan for området. Stor-Elvdal kommune, Nordre Raufjellsameiet og to grunneiere påpeker at en forvaltningsplan må/forutsettes utarbeidet. Stor-Elvdal kommune understreker at det ved utarbeidelsen skal legges stor vekt på lokal medvirkning.

Fylkesmannen har forståelse for ønsket om å utarbeide en forvaltningsplan så raskt som mulig, men finner ikke hjemmelsgrunnlag for å pålegge forvaltningsmyndigheten dette gjennom forskriften. Forskriftspunktet må imidlertid likevel oppfattes slik at det skal utarbeides forvaltningsplan. Fylkesmannen tar sikte på å utarbeide forslag til forvaltningsplan så raskt som mulig etter vernevedtak. Det vil være naturlig å trekke kommuner, grunneiere og rettighetshavere aktivt med i arbeidet. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning etter en forutgående saksbehandling som omfatter en bred høring av et planforslag.

Statens landbruksforvaltning, Norges skogeierforbund, Norskog, Norges Bondelag, Norges jeger- og fiskerforbund mener det må stilles krav om, eller det anmodes sterkt om, at forvaltningsplan skal utarbeides. Dette begrunnes dels med at forskriften viser til forvaltningsplan. Norges Bondelag og Norges jeger- og fiskerforbund mener verneplaner og forvaltningsplaner må utarbeides samtidig. Statens landbruksforvaltning, Norskog, Norges skogeierforbund, Åmot kommune mener at grunneier/lokale næringsinteresser/ forvaltningsmyndighet på lokalt nivå må involveres i arbeidet med forvaltningsplan, eventuelt at det forskriftsfestes at grunneier involveres (Norges skogeierforbund). Norskog viser til at det er viktig at grunneier gis generelle tillatelser og unntak fra forskriften. Norges Skogeierforbund mener det er prinsipielt viktig at tilrettelegging for utøvelse av grunneierrettigheter, særlig i samsvar

med tidligere praksis, må veie tungt når dette ikke strider mot verneformålet. Formuleringer som hemmer muligheter for miljøtilpasset næringsvirksomhet bør endres. Åmot kommune mener skjøtselstiltak må defineres i en forvaltningsplan. Norskog viser til Birkebeinerveien, Sjøveien, Skollsjøen, Myklebysjøen og Søkkunddalen som viktige elementer for næringsvirksomhet. Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet viser til at man har begrenset kunnskap om botaniske forhold. Forvaltningen anmodes om å sørge for bedre kartlegging av biologisk mangfold. Naturhistorisk museum Universitetet i Oslo mener det må legges inn særlige restriksjoner i tilknytning til reinens kalvingstid, og er bekymret for at dispensasjoner og unntak kan hindre oppfyllelse av vernets formål.

DN viser til at selv om naturvernloven ikke pålegger noen plikt til å utarbeide forvaltningsplan, hjemler den fredningsforskrifter som forutsetter at en bestemt rådighet bare kan utøves "i samsvar med en godkjent forvaltningsplan". Derved følger et iboende krav om forvaltningsplan. DN er enig i at det i slike tilfeller må gå frem av forskriften at det skal utarbeides forvaltningsplan. For øvrig kan planen omhandle ulike forhold som utdyping av formål og enkeltbestemmelser i forskriften, dokumentasjon av natur, kulturtilstand og brukerinteresser, plan for bruk av området med rammer for ivaretagelse og avveining av virksomhet, og tiltak innen landbruk, friluftsliv, undervisning, informasjon, forskning m.m., plan for overvåking av naturtilstand, plan for skjøtsel, plan for naturoppsyn. Forvaltningsplanen skal utarbeides innen rammene som er gitt i fredningsforskriften. Det kan ikke utformes bestemmelser i forvaltningsplanen som ikke er hjemlet i forskriften.

Miljøverndepartementet viser til at forvaltningsplanen skal bidra til å sikre en enhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel og ev. tilrettelegging. Ulike verne- og brukerinteresser skal avklares og det skal tas stilling til disse gjennom forvaltningsplanprosessen og forvaltningsplanen kan rulleres etter behov. Departementet viser for øvrig til DN og fylkesmannens uttalelser knyttet til arbeidet med forvaltningsplan.

§ 8 Forvaltningsmyndighet

Hedmark fylkeskommune og Stor-Elvdal kommune mener at forvaltningsmyndigheten i størst mulig grad må legges til lokalt nivå, eventuelt til et felles samarbeidsorgan. Fylkeskommunen anmoder om at Planrådet for villrein i Rondane blir vurdert som et mulig samarbeidsorgan. Fylkeslandbruksstyret mener at det bør legges opp til stor lokal deltakelse i forvaltningen av området. Glommen Skogeierforening/Mjøsen Skogeierforening/Hedmark Bondelag, og Åmot kommune mener at forvaltningen bør legges lokalt til et felles organ med representanter fra de berørte kommuner, og at grunneierne må være representert i et eventuelt rådgivende utvalg. En grunneier og Ringsaker kommune påpeker at det vil være naturlig at forvaltningsmyndigheten legges til fylkesmannen.

Fylkesmannen viser til at viktige nasjonale verneverdier er knyttet til det foreslåtte naturreservatet i Rondane sør. Forvaltningen av området må skje helhetlig og på tvers av kommunegrensene. På bakgrunn av dette er det naturlig at fylkesmannen er forvaltningsmyndighet for naturreservatet. Det pågår for tiden forsøk med lokal forvaltning for 4 områder som inngår i nasjonalparkplanen. Fra sentrale miljøvernmyndigheter er det uttalt at disse forsøkene skal avsluttes og evalueres før det er aktuelt å delegere forvaltningsmyndighet for nye verneområder i nasjonalparkplanen til lokalt

nivå. En vil derfor anbefale at forvaltningsmyndigheten for naturreservatet legges til fylkesmannen.

Sammenlignet med verneforskriftene for nasjonalparker og landskapsvernområder er fredningsforskrifter for naturreservater relativt strenge. Dette betyr at skjønnsrommet ved forvaltningen av forskriftene er relativt mindre. Fylkesmannen er i tvil om det er hensiktsmessig å opprette et rådgivende utvalg, forutsatt at det utarbeides en forvaltningsplan. Fylkesmannen legger til grunn at grunneiere, kommuner og andre lokale interesser involveres ved utarbeidelse av forslag til forvaltningsplan.

Norges Bondelag mener at det bør legges opp til kommunal forvaltning gjennom arbeidet med forvaltningsplanen. Åmot kommune mener forvaltningsmyndigheten må legges til et interkommunalt organ, med representanter fra kommuner og grunneiere.

DN avgjør hvem som skal være forvaltningsmyndighet for det enkelte verneområde. For Rondane er berørte kommuner gitt tilbud om å overta forvaltningen av landskapsvernområder og naturreservat. Dette tilsier at også berørte kommuner til Hemmeldalen naturreservat kan få delegert forvaltningsmyndighet. For å sikre en enhetlig forvaltning er det imidlertid en forutsetning at alle berørte kommuner ønsker forvaltningsmyndighet, og at det i forvaltningsplanen skisseres en ordning som sikrer god samhandling mellom kommunene. Under arbeidet med forvaltningsplanen, er det naturlig å vurdere hvordan ulike parter kan medvirke til at vernets formål best ivaretas.

Miljøverndepartementet viser til kap 4 og støtter DN's vurderinger.

Miljøverndepartementet

tilråd:

Forskrift om fredning av Hemmeldalen naturreservat fastsettes i samsvar med vedlagte forslag (vedlegg 1)